

Program znakování se slyšícími batolaty jako možnost komunikace mezi rodičem a dítětem

Jana Moštková

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana MOŠŤKOVÁ**

Osobní číslo: **H08551**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Program znakování se slyšícími batolaty jako možnost komunikace v rodině.**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti programu znakování se slyšícími batolaty, dále z oblasti komunikace a rodiny.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu v rodinách, které využívají metodu znakování a v rodinách, které tuto metodu neznají.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana . Vývojová psychologie. 3. Praha : Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. ISBN 8085850249.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. 1. Praha: Grada Publishing, 2006. 332 s. ISBN 80-2417-362-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

VASILOVČÍK ŠUSTOVÁ, Terezie. Jak se domluvit s kojencem a batoletem : Komunikujeme přirozenými znaky a gesty. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-2336-5.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Ivana Marášková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

20. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 20. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28.2.2011

Matěj Lora Jemel

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(!) Vysoká škola nevydělává zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá programem znakování se slyšící batolaty jako formou komunikace mezi rodičem a dítětem. Hlavní problematikou je význam a forma dorozumívání v rodině a vývoj komunikace u zdravých slyšících batolat.

Práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části je popsána komunikace v rodině a její význam. V další kapitole je nastíněn vývoj batolete v oblastech kognice, socializace a řeči. Poslední kapitola je věnována programu znakování se slyšícími batolaty. Praktická část obsahuje popis a výsledky kvalitativního výzkumu provedeného pomocí rozhovorů u dvou výzkumných souborů, které tvoří jak rodiče využívající metodu znakování, tak rodiče neznakující. Hlavním cílem výzkumu je popsat osobní názory rodičů na metodu znakování a zjistit, jakým způsobem je znakování využitelné v každodenním životě při komunikaci rodiče a jeho dítěte.

Klíčová slova: program znakování se slyšícími batolaty, komunikace – verbální, neverbální, význam neverbální komunikace u dětí, komunikace v rodině

ABSTRACT

Bachelor thesis deals with program of signs with hearing toddlers as a form of communication between parents and their children. The main issues are the meaning and form of communication in the family and the development of communication hearing toddlers.

This thesis is divided into two parts. Theoretical part describes the communication in the family and its meaning. It also outlines the development of toddlers in the areas of cognition, socialization and speaking and deals with program signs with deaf toddlers. The practical part includes description and results of the qualitative research, which was realized between parents, who use signed with their baby and who don't use signed with their baby. The research was realized by interviews. The main aim of research is to describe the personal opinions of parents on program of signs with toddlers and find how this program is useful in everyday life for communication between parents and their children.

Keywords: program of signs with hearing toddlers, communication – verbal, nonverbal, meaning nonverbal communicatin of children, family communication

Mé poděkování patří především PhDr. Ivaně Maráškové za odborné vedení, přínosné rady, ochotu a trpělivost, které mi věnovala. Děkuji také Mgr. Haně Syslové Vlčkové, nezávislé certifikované instruktorce programu Baby Signs® za poskytnuté informace a kontakty na rodiče, kteří absolvovali kurz znakování.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto: Jedině děti ví, co hledají. Dospělí sami nikdy nic nechápou a děti to hrozně unavuje, stále a stále jim něco vysvětlovat. Děti musí být k dospělým hodně shovívavé.

(Antoine de Saint-Exupéry)

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 KOMUNIKACE MEZI RODIČEM A DÍTĚTEM.....	14
1.1 VÝZNAM KOMUNIKACE	14
1.2 RANÁ KOMUNIKACE MEZI MATKOU A DÍTĚTEM.....	15
1.2.1 Přijetí dítěte do komunikačního systému rodiny.....	17
1.3 ZPŮSOB KOMUNIKACE V RODINĚ SMĚREM K DÍTĚTI	17
1.3.1 Verbální komunikace kojenců a batolat	18
1.3.2 Neverbální komunikace kojenců a batolat	19
2 TĚLESNÝ VÝVOJ A VÝVOJ KOMUNIKACE U ZDRAVÝCH SLYŠÍCÍCH BATOLAT	21
2.1 VÝVOJ BATOLETE	21
2.1.1 Tělesný vývoj batolete.....	21
2.1.2 Kognitivní vývoj batolete.....	22
2.1.3 Emoční vývoj a socializace batolete.....	22
2.2 ROZVOJ ŘEČI V BATOLECÍM VĚKU	24
3 PROGRAM BABY SIGNS A ZNAKOVÁNÍ S MIMINKY	26
3.1 BABY SIGNS	26
3.2 ZNAKOVÁNÍ S MIMINKY	26
3.3 SHRNUTÍ SOUČASNÉHO STAVU VÝVOJE PROGRAMU ZNAKOVÁNÍ.....	27
3.4 KURZY A SEMINÁŘE PRO RODIČE A JEJICH DĚTI	29
3.5 UKÁZKA OBRÁZKŮ ZNAKŮ	30
3.5.1 Znaky pro rodinné příslušníky.....	30
3.5.2 Znaky pro denní činnosti.....	31
3.5.3 Znaky pro předměty a potraviny.....	32
3.6 UKÁZKA FOTOGRAFIÍ ZNAKUJÍCÍCH DĚTÍ	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 VÝZKUM.....	36
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU	36
4.2 DRUH VÝZKUMU	36
4.3 METODY VÝZKUMU	37
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK A PRŮBĚH VÝZKUMU	38
4.4.1 Charakteristika výzkumného souboru.....	39
4.5 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ	42
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	43

5.1	OTÁZKY VZTAHUJÍCÍ SE K METODĚ ZNAKOVÁNÍ.....	43
5.2	OTÁZKY VZTAHUJÍCÍ SE KE KAŽDODENNÍ KOMUNIKACI RODIČE S DÍTĚTEM, PŘI NÍŽ VYUŽÍVALI METODU ZNAKOVÁNÍ.....	49
5.3	OTÁZKY VZTAHUJÍCÍ SE K ZAPOJENÍ OSTATNÍCH RODINNÝCH PŘÍSLUŠNÍKŮ DO ZNAKOVÁNÍ A JEJICH NÁZOR NA TUTO METODU.....	52
5.4	VYHODNOCENÍ INFORMOVANOSTI A NÁZORŮ NEZNAKUJÍCÍCH RODIČŮ NA METODU ZNAKOVÁNÍ S BATOLATY	53
6	ZÁVĚR VÝZKUMU	56
	ZÁVĚR	58
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59
	SEZNAM OBRÁZKŮ	61
	SEZNAM TABULEK.....	62
	SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

O programu znakování se slyšícími batolaty, který je jinak též označován jako Baby Signs, jsem se dozvěděla poprvé v minulém roce v rámci výuky jednoho z našich předmětů. Začala jsem se o problematiku zajímat více a to zejména sběrem dostupné literatury, která je především cizojazyčná. Kontaktovala jsem i několik lektorek a v současné době s jednou z nich spolupracuji.

Moje bakalářská práce se bude týkat zejména popisu komunikace v rodině, konkrétně mezi rodiči a jejich dětmi. V teoretické části se budu zabývat popisem komunikace v rodině, vývojem dítěte a vymezením pojmů znakování se slyšícími batolaty. Cílem praktické části bakalářské práce je popsat vliv programu znakování se slyšícími batolaty na komunikaci rodiče s dítětem u rodičů, kteří znakování využívají a druhým výzkumným cílem je zjistit osobní názory rodičů na metodu znakování se slyšícími batolaty, přičemž tento výzkum byl realizován mezi rodiči, kteří neznakují.

Když jsem poprvé uslyšela slovní spojení Baby Signs, neměla jsem nejmenší ponětí, co si pod tímto pojmem mám představit či vybavit. V první řadě v mé mysli vyvstala myšlenka, že je to jistojistě nějaká rádoby převratná novinka v našem již tak moderním a vyspělém světě. A tak jsem se rozhodla potvrdit či vyvrátit můj první dojem ze slova Baby Signs. Na internetu jsem si našla mnoho informací o nově používané metodě znakování s batolaty. Svůj první dojem jsem začala postupně měnit a dokonce jsem dospěla k závěru, že by stálo za pokus uplatnit znakování jako téma bakalářské práce. Z pohledu sociálního pedagoga nebylo jednoduché tuto problematiku uchopit. Jedná se totiž o téma, které je nové, mnoho nezkoumané, a proto mi bylo jasné, že dostupnost zdrojů bude velmi omezená.

Pro sociálního pedagoga patří komunikace mezi hlavními dovednostmi, které v praxi může využívat, a proto i forma komunikace, i když neverbální, s malými dětmi se mi jeví jako důležitá a použitelná i v běžném životě. Mnoho rodičů netuší, co jim jejich dítě chce sdělit pomocí jednoduchých znaků, které si samo přiřadí k jednotlivým slovům. Každé dítě, které ještě neumí nám dospělým slovy sdělit to, co si přeje, s námi ale přece komunikuje a je jen na nás, zda mu chceme rozumět nebo ne. Pohled do dětského světa plného symbolů a znaků je nejen zajímavý, ale i nesmírně poučný. Jejich gesta jsou spontánní, řízená podle aktuální nálady a rozpoložení, a přesto mají svoji systematičnost. Ukazují nám, že děti komunikují mnohem dřív, než dospělí tuší. Někdo pokládá jejich gesta za nahodilá a nic neříkající,

ale vnímaví jedinci s kladným vztahem k dětem mohou snadno proniknout do kouzelného dětského světa beze slov.

Je smutnou pravdou, že na naše děti nám zbývá vlivem konzumního životního stylu stále méně času, tudíž se není co divit, že se nám zdají být mladí jedinci citově otupělí, bez zájmů a motivace. Měli bychom si uvědomit, že nejdůležitější pro rozvoj našich dětí je komunikace s nimi od prvních počátků jejich životů. Kolik maminek si povídá se svým dítětem již před narozením, toť otázkou. Avšak ještě důležitější je mluvit s novorozeným dítětem ihned po jeho příchodu na svět. Díky tomu, že nás slyší, má možnost vnímat mluvené slovo jako stimulaci, která je potřebná k dobré adaptaci na nové prostředí. Samo dítě získává postupem času potřebu mluvit a dávat najevo svoji existenci. A právě metoda znakování s našimi nejmenšími nám nabízí vhodnou pomůcku, jak ukázat, že respektujeme komunikaci dítěte, která postrádá slova.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KOMUNIKACE MEZI RODIČEM A DÍTĚTEM

Komunikace v rodině obnáší především vzájemnou interakci mezi rodiči a dětmi. Nejsou důležitá jen slova, ale i způsob, jakým sdělení rodiče a děti předávají i způsob, kterým jej přijímají. Komunikace znamená pro rodiče potešení, prožitek společně stráveného času a větší poznání svého dítěte. Díky vzájemné komunikaci se rodiče učí lépe chápat své děti.

1.1 Význam komunikace

Význam slova komunikace spočívá v dorozumívání a předávání informací. Jde především o sdílení a chápání významů slov. Avšak rozdělíme-li komunikaci na verbální a neverbální pochopíme, že se nejedná pouze o mluvenou řeč. Slovní komunikaci doprovází mimoslovní a naopak. Nejsou-li obě dvě v souladu tak může dojít k situaci, kdy se člověk, se kterým mluvíme, může ve zmatené pozici, kdy neví, které složce řeči má věřit.

Jak uvádí Křivohlavý (1988) slovo komunikace je cizího původu. Z pohledu etymologického jej můžeme do češtiny převést jako spojení. Samotné slovo komunikace pochází z latiny jehož doslovný překlad znamená spolupodílet se na něčem společeném.

Měli bychom se zamyslet především nad tím, že komunikace patří už i do prenatálního období vývoje, kdy si především matka prochází náročným obdobím změn, různých pocitů a nálad. Dle Špaňhelové (2009) by se měla matka naučit sdělovat všechny své pocity s miminkem v bříšku, protože pokud mu to sdělí, nemusí již sama nést všechnu tíži, která může z daných pocitů pramenit.

Novorozenecké období je důležitým startem do života rodiny, ve které je nyní o jednoho člověka navíc. Dítě samo o sobě ještě mluvit nedokáže, ale velmi intenzivně vnímá atmosféru v rodině. Jedním z činitelů dobré atmosféry je samozřejmě i vhodná a dobrá komunikace nejen směrem k dítěti, ale především i komunikace matky a otce. O komunikaci ze strany rodičů k dětem a naopak se zmiňuji v kapitole 1.3 Způsob komunikace v rodině směrem k dítěti.

V údobí vývoje kojence dochází k mnoha pokrokům, a proto je důležité s kojencem mluvit o tom, co dělá, jak se chová, v čem dělá pokroky a jakou radost rodiče z těchto pokroků mají.

Batolečí věk je jedním z vrcholu rodičovství, protože neexistuje nic podobného, co vám pomůže vidět svět nový, neotřelý, jako dvou či tříleté dítě. Batolata potřebují způsob komunikace, který je jim samým střížen na míru. Velmi často dospělí chybují v tom, že mluví s batolaty, jako kdyby to byli malí dospělí. Jejich porozumění je tak dobré, že se těžko odhadují hranice jejich možností. Mnoho rodičů je překvapeno tím, že nejméně důležitá součást toho, co svému batoletu říkáme je to, co mu říkáme. Naše slova bez správného tónu a výrazu jsou téměř bezvýznamná. (Karp, 2005).

Cesta od novorozeneckého pláče k lidskému komunikování je nesnadná. Novorozeně nemluví, nicméně jemu vlastním způsobem vysílá jednoduché zprávy o svém stavu. Vzájemnost mezi rodičem a dítětem se rozvíjí od narození, základy jsou však vystavěny již v prenatálním věku, jak bylo již zmíněno výše. Kolem deseti měsíců věku dítěte lze počínání chápat jako intencionální komunikování, dítě se totiž například začne otáčet na dospělou osobu, aby mu pomohla získat určitý předmět, pochovala ho, nebo si s ním hrála. (Plaňava, 2005).

Význam komunikování je bezesporu nejdůležitějším předpokladem pro úspěšné fungování v našem životě, a proto je na rodičích, aby své dítě naučili zásadám správné komunikace.

1.2 Raná komunikace mezi matkou a dítětem

V období prenatálním bylo dítě s matkou úzce spjato v jeden biologický celek. Jak uvádí Matějček (1994) spolehlivě víme, že v posledních měsících těhotenství plod slyší, vidí, má vyvinutou chuť a co víc, pamatuje si a učí se. Dá se předpokládat, že co je zabudováno do jeho ještě velmi mlhavého a nehotového vědomí v těchto nejčasnějších vývojových fázích, je zabudováno hluboko. Taktéž víme, že dítě se rodí do tohoto lidského světa lépe vybaveno, než bylo dříve známo. Tak například je schopno už při narození rozlišovat tónové frekvence, na kterých je mu vysílána z okolí lidská řeč, od frekvencí neřečových. A jestliže už při narození je vybaveno takovou schopností, musela být připravena mnohem dříve. Vlastní artikulovaná řeč dítěte se objeví sice až za nějakých 10-11 měsíců ve formě tzv. slabičného žvatlání, ale kdyby se na základech, které tu jsou už od narození, patřičně nestavělo, řeč by se nevyvinula vůbec nebo jen velmi omezeně. V postnatálním období, tedy v čase po příchodu na svět, je dítě naprogramováno tak, že bere všechny vazby s matkou jako samozřejmé, tudíž tak, jako by to bylo pokračováním biologické vazby, která byla započata již po oplodnění. Tento vztah mezi matkou a jejím dítětem je počátkem

navazování sociálních kontaktů dítěte v jeho celém životě. Matka je akceptována jako významná součást vlastní bytosti. Mnohé aktivity jsou harmonizovány tak, že jsou prožívány jako společné nebo spolu nějak souvisejí. Takzvaná symbiotická vazba s matkou usnadňuje dítěti v počátečním období jeho adaptaci na svět a představuje základ budoucího pocitu jistoty, který je předpokladem osamotňování. Z hlediska dítěte jde o tak těsnou vazbu, že s ním matka do určité míry splývá. Je samozřejmým faktem, že matka je preferována jako významný zdroj uspokojování potřeb a prostředníkem mezi dítětem a okolním světem. Citlivá matka přibližuje dítěti svět jen v takové formě, která je pro ně přijatelná a nenarušuje pocit bezpečí a jistoty.

Emoční vztah matky k dítěti je za normálních okolností stabilní, mění se pouze postoj dítěte. Matka se postupně stává nejdůležitějším sociálním objektem. Bývá zdrojem komplexního uspokojování všech možných potřeb, a je proto spojována s pocity jistoty a bezpečí. Tím se sama existence matky stává potřebou. Takový vývojový posun souvisí s dalšími proměnami v oblasti chápání její existence jako samostatné bytosti, s potřebou rozvoje komunikačních aktivit, které umožňují udržet kontakt na jiné úrovni. Prožitek jistoty a bezpečí, který dítě v symbiotickém vztahu s matkou získá, je základem dalšího pozitivního rozvoje dětské osobnosti. Vývoj v další fázi už bude směřovat k uvolnění této vazby a k větší samostatnosti. Specifický vztah k matce je, jak se zmiňuje Langmeir, Krejčířová (1998), ve své podstatě základem rozlišených intimních, stabilních vztahů k lidem vůbec, může být považován za prototyp přátelských vztahů a v pozdějším období se jedná o vzor vztahů partnerských a rodičovských.

Jak uvádí Vágnerová (2000) důležitým mezníkem ve vývoji dítěte je schopnost zapamatovat si určitý objekt a poté pochopit trvalost existence. Takto se mění především vnitřní uspořádání světa dítěte. Začínají zde mít svůj význam představy subjektivně důležitých objektů. Jestliže se dříve z dosahu dítěte či z jeho zorného pole něco ztratilo, znamenalo to pro ně konec existence takového objektu. Pochopení totožnosti určitých znaků signalizuje schopnost diferencovat určité objekty i ve smyslu nějaké primární stálosti vnějšího světa. (Vágnerová, 2000).

A právě tohoto využívá metoda znakování s kojenci a batolaty; dítě je schopno vytvoření si určitého znaku pro určité objekty. Posilování spojení mezi znakem a objektem může být skvělou alternativou dočasné komunikace mezi rodičem a dítětem.

1.2.1 Přijetí dítěte do komunikačního systému rodiny

Přijetí dítěte lidmi v jeho nejbližším sociálním okruhu je dle Matějčka (1994) pokládán za ústřední téma prolínající se celým dětstvím. Celosvětový vývoj směřuje k psychologizaci a emocionalizaci rodinných vztahů. Znamená to, že se důraz klade na uspokojování osobních psychických potřeb dospělého člověka soužitím s dětmi. Je pravděpodobné, že teprve na určité ekonomické úrovni se stává dítě pro své rodiče a pro společnost, v níž žijí, citovou hodnotou. Dítě má pak určitou hodnotu samo o sobě a přináší rodičům to, co dnes nazýváme uspokojením duševních potřeb. Přináší jim stimulaci, nové poznatky a zkušenosti, smysl života, citovou vázanost, společenský status, výhled do budoucna.

1.3 Způsob komunikace v rodině směrem k dítěti

Řeč, jakou mluví dospělí k malému dítěti, má podle Vágnerové (2000) své specifické znaky. Jde zřejmě o vrozený mechanismus, protože se tak dovedou chovat i lidé, kteří nemají s dětmi žádnou zkušenost. Dospělí zpravidla mluví na malé děti vysokým hlasem, pomalu, zřetelně artikuluje, užívají jednoduchých vět a jednoduchou gramatiku. Svoje sdělení několikrát opakují. Zdůrazňují i rozdíly jednotlivých fonémů, takže dítě může poměrně snadno odlišit jeden od druhého. Takový řečový projev je účinným modelem, protože je pro dítě srozumitelný a snáze udrží dětskou pozornost.

Zde se nabízí možnost uplatnění pro využívání znaků a gest, které si společně se svým dítětem můžete vytvořit. Váš osobní systém znaků vám může komunikaci s dítětem nejen urychlit a usnadnit, ale také zpříjemnit a zbavit zbytečných negativních projevů zahrnující pláč a zlost, které se u dítěte mohou vyskytovat nevíme-li, co po nás chce.

Mezi komunikční prostředky rodiče směrem k novorozenému dítěti patří zejména výraz ve tváři, kdy dítě vnímá na vzdálenost 25-30 cm od svého obličeje především projevy jako veselost, strnulost, úsměv, smích, překvapení. Dalším komunikačním prostředkem rodiče je slovo, kdy novorozenec ještě sice nechápe jejich význam, ale orientuje se podle intonace. Velmi příjemným a uklidňujícím zážitkem je pro dítě zpěv, při kterém se často uklidní. Důležité je, aby byl rodič v interakci s dítětem, i když novorozenec pláče a dospělý mu nerozumí. (Špaňhelová, 2009)

V kojeneckém období je především důležité klást důraz na povzbuzování dítěte, aby rodiče dokázali změnit strach nebo obavy dítěte v jistotu. Obav se v tomto věku vyskytuje ne-

málo. Může to být obava z cizích lidí, nových věcí, neznámého prostředí. Pro dítě je v tomto období nepostradatelným také jednotný výchovný styl rodičů. Je třeba, aby se rodiče shodli na tom, co svému dítěti dovolí a co ne. Stejná navigace z obou rodičovských pozic pro dítě představuje jistotu.

V období věku batolete je důležité mluvit o věcech, které jsou v okolí dítěte a které se kolem něj dějí. Podstatné je věci a jevy komentovat. V tomto období se většinou ukáží charakterové rysy osobnosti dítěte, tudíž se začíná více projevovat. Rodič mu tím pádem musí ukazovat určité mantinely, které má dodržovat v různých prostředích, protože dítě se narodilo do světa, který nezná. Rodič má dítěti dát najevo že některé věci jsou povoleny a některé zakázány. Dítě má zažívat radost ze všeho, co udělá. Pro dítě je také stěžejním to, že neverbální komunikace rodiče je pevná, což značí, že rodič vždy v určité situaci změní výraz obličeje, je vážnější, nesměje se. Tak dítě pochopí, že jde o soulad v komunikaci. Rodiče by se také měli naučit uzavírat situace jak komunikačně, tak i vztahově. Jako příklad uvádí Špaňhelová (2009) to, že mnohokrát viděla, jak dítě v batolecím věku upadlo a rodič jej hned vzal a ukazoval mu něco, co by odpoutalo pozornost od pláče. Rodič však v danou chvíli dítě nepohládl, nepochoval. A to je podle výše zmíněné autorky chybné jednání, dle jejího názoru, když dítě upadne, má rodič dítěti pofoukat jeho bolístku, pohládlit a pak teprve pokračovat v činnosti, kterou před tím dělalo. Prvotně má však batole pocítit, že má někoho, kdo si všimnul toho, co se stalo. Krátce, ne úzkostlivě, ale sdílí.

1.3.1 Verbální komunikace kojenců a batolat

Děti jsou vybaveny předpokladem pro produkci zvuků podobným fonémům již od 4. měsíce. Toto broukání má zprvu reflexní charakter, protože se objevuje i u dětí se sluchovým postižením, u kterých posléze kvůli neposilování zpětné vazby vyhasíná. Děti slyšící v tomto období se svým hlasem experimentují. V komunikaci kojence se jedná především o to, že se nám dítě snaží neustále dokola sdělovat to, co ho zaujalo a co jej zajímá.

V době mezi 6. a 8. měsícem začínají kojenci žvatlat. V této době dochází k dozrání řečově dominantní hemisféry, a proto je patrný rozvoj verbalizačních schopností. Děti napodobují řečové zvuky, které se učí pomocí jazykového modelu, jež je jim k dispozici. (Papoušek, 1997 in Vágnerová, 2000). Ke konci prvního roku života začínají kojenci používat první slova s významem. Schopnost rozumět řeči se však objevuje dříve. Děti rozumí některým triviálním slovním výrazům už v 8 až 10 měsících.

V období batolecím je vznik a rozvoj řečových dovedností stimulován. Dítě chce upoutat pozornost dospělých a vyjádřit svůj názor a svá přání. Verbální komunikaci batolete stimuluje zejména schopnost něco vyjádřit a sdělit způsobem, který je obecně platný a schopnost přijímat informace od někoho jiného. V batolecím věku se zpřesňuje výměna informací. Dále má verbální komunikace batolete dva aspekty a to že, komunikace je interakcí s někým jiným a komunikace je řečí o něčem. Ve své podstatě z toho vyplývá, že pro batolete není důležitý obsah sdělení, ale spíše potřeba upevnit kontakt s někým jiným, avšak na druhou stranu má verbální sdělení určitý obsah, který může být pro dítě důležitým.

1.3.2 Neverbální komunikace kojenců a batolat

V době, kdy děti říkají první slova, se rozvíjí i uplatňování neverbálních gest. Symbolická gesta reprezentují i určité podněty, události, přání. Často se v této době stává, že dítě zprvu používá pro popsání něčeho gesto a vzápětí začne používat i slovo. Gestikulace svědčí pro fakt, že malé děti ještě dřív než dovedou mluvit, umí pochopit, že věci mají jméno a že je možné užít určitých symbolů pro naznačení objektů či dění, které jsou spjaté s každodenním životem. (Papalia a Olds, 1992 in Vágnerová, 2000). Na tomto principu zakládá svoji fundamentální podstatu právě znakování. Dítě kolem svého prvního roku života začíná ovládat svá mluvidla natolik, že je schopno artikulovat svoje první jednoslovné věty. Ve stejném věku však tento malý objevitel chodí s oporou kolem nábytku, pokouší se o samostatné kroky, rukama na předměty ukazuje a používá ke komunikaci pestrou paletu gest. Používá také mimiku a vlastní tělo, aby s námi sdílelo svůj objevovaný svět. Znakování s miminky se soustřeďuje na nemluvený projev dítěte, protože díky tomu mohou rodiče mluvit se svým dítětem dříve, než použije smysluplný řečový projev. (Vasilovčík Šustová, 2008)

I batolata ve své komunikaci s druhými používají různé neverbální projevy, které jim napomáhají k vyjádření a posluchači k pochopení sdělovaného. V tomto procesu se dítě učí efektivněji komunikovat. I přes výrazný pokrok ve verbálním projevu batolete, nelze pod-

ceňovat vyjádření, které se nám dostávají v jejich gestech, mimice, tónu hlasu. Může se objevit situace, kdy bude verbální sdělení v nesouladu s verbálním. Tento nesoulad může v dítěti vyvolat pocit napětí, nejistoty. Proto by především rodiče měli dbát na svoji komunikaci směrem k dítěti, aby byla sourodá a byl v ní patrný soulad mezi verbální a neverbální složkou. (Vágnerová, 2000)

2 TĚLESNÝ VÝVOJ A VÝVOJ KOMUNIKACE U ZDRAVÝCH SLYŠÍCÍCH BATOLAT

Mluvíme-li o batolecím věku, máme na mysli období od jednoho roku do tří let života dítěte. V této době dochází k výraznému rozvoji dětské osobnosti. Dítě se v tomto věku stává autonomnějším a aktivnějším subjektem. (Vágnerová, 2000) Jeho vývoj je patrný ve všech oblastech, zároveň si buduje svoje sebevědomí a objevuje kolem sebe nový svět.

2.1 Vývoj batolete

Ve vývoji dítěte dochází v batolecím věku k výraznému rozvoji dětské osobnosti. Dítě se stává aktivnějším účastníkem dění kolem sebe, rozvíjí se jeho samostatnost. Objevuje svět okolo sebe, nachází v něm nové znalosti i dovednosti. V psychické oblasti dochází k uvolňování z předchozích pevných vazeb a navazování nových volnějších. E. Erikson nazval batolecí věk obdobím autonomie. To znamená, že dítě se snaží přejímat iniciativu při svých činnostech, roste jeho sebevědomí a přibývá konfliktů s dospělými.

2.1.1 Tělesný vývoj batolete

Hlavní rozvoj v oblasti tělesného vývoje je nápadný na motorice. Vývoj hrubé motoriky je patrný již na první pohled. První krůčky, samostatná chůze, chůze do schodů, to jsou oblasti, na kterých vidíme nejzřetelněji rapidní pokrok. (Langmeir, Krejčířová, 1998). Motorický vývoj umožňuje dítěti autonomnější naplňování potřeby stimulace. Případné omezení samostatné lokomoce je zároveň i omezením v oblasti stimulace. Expanze do prostředí také záleží na kognitivní úrovni. (Vágnerová, 2000) O kognitivním rozvoji se zmiňuji v kapitole následující. Obecně víme, že pohyby dítěte v batolecím věku jsou plynulejší, ale dítě je více náchylnější ke zraněním, protože více sleduje to, za čím utíká, než to, jaké překážky mu stojí v cestě. Pro většinu malých batolat je činnost poutavější jak slova. I přesto, že roční dítě vytváří první slovíčka, nemůže být největších pochyb, že jeho srdíčku je nejbližší nově získaná dovednost chůze. Chůze prověřuje sebedůvěru ročního batolete (Karp, 2005).

Jemná motorika batolete se rychle zdokonaluje. Koncem kojeneckého období již dítě poměrně dobře uchopuje i velmi drobné předměty, ale pouštění předmětů má charakter vyhazování. Teprve s dosažením věku batolete je pouštění jemnější a lépe načasované. Pokroky

v jemné motorice lze zachytit na pokusech o čmárání. Na začátku batolecího období dítě s tužkou manipuluje jako s ostatními předměty. Mává s ní, tluče o stůl, postupem času se již však snaží o první tahy na papíře. Dvouleté batole používá své ruce s mnohem větší trpělivostí a přesností.

2.1.2 Kognitivní vývoj batolete

Podle Piageta je v roce a půl nebo ve dvou letech ukončen vývoj senzomotorické inteligence a začíná nová etapa symbolického a předpojmového myšlení. Senzomotorická inteligence, která přetrvává z období kojeneckého, je označována jako primární rozvoj poznávacích procesů, protože hlavní úlohu hraje vnímání a motorika. Poznávání a učení jsou zprostředkovány pomocí konkrétního kontaktu s reálným světem, v časově limitovaném úseku současnosti. Dítě poznává to, co vnímá, co může uchopit a s čím může manipulovat. (Vágnerová, 2000).

Symbolické a předpojmové myšlení znamená, že dítě si už dovede představit nějakou činnost a její výsledky, aniž by ji muselo skutečně provádět. Symbol nebo znak lze chápat jako označování něčeho prostřednictvím něčeho jiného. V procesu rozvoje symbolického myšlení má značný význam odložená nápodoba, to znamená, že dítě napodobuje nějaké chování později, co takový projev vidělo či slyšelo. Výzkumy dokázaly, že dítě je schopno provést oddálenou nápodobu již ve 14. měsících. Dalším důležitým předpokladem pro rozvoj myšlení je pochopení trvalosti objektu. Poznatek trvalosti objektu je základem k vytváření předpojmu.

Je zřejmé, že batole má o světě již mnoho informací. Avšak tyto znalosti jsou útržkovité, chybí jim propojenost.

2.1.3 Emoční vývoj a socializace batolete

Batolecí věk znamená pro dítě ještě stále silnou závislost na matce či na ostatních dospělých členech rodiny. Jakmile je dítě odloučeno třeba jen na krátkou chvíli, může dojít k separační reakci, jejíž průběh sledovali a popsali Robertson a Bowlby (in Langmeier a Krejčířová, 1998). Zjistili tři typické fáze separační úzkosti u dětí, které byly poprvé ve svém životě odloučeny od matek a umístěny do nemocnice. Separační úzkost u nich měla následující průběh:

- fáze protestu,
- fáze zoufalství,
- fáze odpoutání od matky. (Langmeier, Krejčířová, 1998)

Jednotlivé fáze trvají individuálně dlouho. V dnešní době je už pomalu nepsaným pravidlem, že při pobytu v nemocnici je dítě hospitalizováno se svojí matkou, aby se snížilo riziko vzniku separační úzkosti, která by mohla být překážkovým faktorem při léčbě. Avšak jsou případy, kdy pobyt v nemocnici s matkou možný není, a v takových momentech je na ošetřujícím personálu, aby se k dítěti chovali náležitě pečlivě a svědomitě, aby separace a její důsledky neměly negativní dopad na vývoj dítěte. Trvá-li odloučení od rodiny dlouhodobě a není-li zajištěná náhrada, vzniká riziko celkového opožďování psychomotorického vývoje.

I přes přetrvávající závislost dítěte na matce je jeho síť sociálních vztahů rozšiřována. Batole si postupně utváří svoji roli v rodině. Kolem dvou let začíná většina dětí navazovat vztahy k druhým dětem stejného věku. V tomto věku se objevuje paralelní hra. Celé období batolete je také označováno jako fáze vzdoru a negativismu. Dítě chce všechno dělat samo, prosazuje svoji osobnost. (Langmeier, Krejčířová, 1998)

Batole získává ve svém sociálním prostředí různé role. V tomto směru je rozhodujícím pohlaví, zevnějšek, chování, ale i odlišnosti v různých oblastech. Sociální role, které dítě održí, odráží také jeho hodnocení, ale i očekávání a požadavky od druhých lidí. (Vágnerová, 2000)

Tento úsek ve vývoji bývá pro rodiče značně náročný a vyčerpávající. Pro dítě je k úspěšnému zvládnutí této fáze ve vývoji důležité, aby rodiče zaujali jednotný přístup k jeho výchově, aby byli trpěliví a vnímaví vůči všem potřebám, které jejich dítě vyjadřuje. Není to snadné, ale rodičovství samo o sobě představuje výjimečný vztah, který je založen jak na přijímání a odevzdávání lásky, tak na obětování svého pohodlí ve prospěch rozvíjející se osobnosti batolete.

Obecně můžeme říct, že malá batolata mají především pasivní zájem o detailní poznávání věcí. Raději se batolí kolem a věcí se jen dotýkají. Jejich hlavním zájmem je objevování nových věcí. (Karp, 2005)

2.2 Rozvoj řeči v batolecím věku

Lidská řeč je symbolickým systémem, který užívá hlasových projevů a jejich kombinací k vyjádření určitého významu (Bee, 1989; Collins a Kuczaj, 1991 in Vágnerová, 2000). Řeč je základním nástrojem sociálního přizpůsobení. Dítě ji přijímá v konkrétní, hotové a konvencí dané formě. K tomu potřebuje verbální model, který by mohlo napodobovat a mělo tak možnost si osvojit stejný jazykový systém. Úroveň řečového projevu je proto i velmi citlivým ukazatelem kvality výchovného působení rodiny. Pokud je rodinné prostředí podnětné, lze předpokládat, že verbální schopnosti normálně disponovaného dítěte budou na dobré úrovni.

Oblíbenou aktivitou batolat je hra s řečí. Dítě s novou dovedností různým způsobem experimentuje, a tak ji také rozvíjí. V této době je řečová aktivita cílem i prostředkem zároveň. Rozvoj řeči je ve vzájemné interakci s rozvojem poznávacích procesů. Jazyk je znakový systém, který slouží jako prostředek poznávání, respektive zpracování a uchování informací. Verbální znaky, tj. slova, mohou ve vědomí zastupovat skutečnost ještě lépe než představy či obrázkové symboly, které vzhledem ke své větší podobnosti se zastupovaným objektem a větší konkrétnosti neumožňují zásadnější odpoutání od reality. (Vágnerová, 2000)

To, že si všechny zdravé děti spontánně vytvářejí gesta a znaky pro stejné činnosti a předměty, je dáno několika skutečnostmi. Všechny níže uvedené body mají jedno společné, a to, že základním principem v učení se čemukoliv novému je pro děti raného věku nápodoba.

- Děti chtějí komunikovat, chtějí s někým sdílet svůj pohled na svět, přestože ještě neumí nebo dobře neumí komunikovat artikulovanou řečí.
- Kolem dětí v tomto věku se obvykle dějí stejné nebo podobné činnosti, setkávají se se stejnými nebo podobnými předměty, říkankami, písničkami, hračkami.
- Dítě má příležitost vidět či samo zažít provádění těchto činností opakovaně, často mnohokrát.
- Činnost samotná definuje funkci předmětu, je pro dítě srozumitelná a snadno ji identifikuje.
- Dítě vidí jemu blízké osoby gesta provádět a snaží se je napodobit.

- Činnost je pro dítě něčím zajímavá.
- Postup při vykovávání činností je obvykle neměnný, dítě tedy ví, co se bude dít.
- Stejně činnosti se stejným postupem provádějí i jiní dospělí a jiné děti a dítě samo se jich může, někdy dokonce musí (mytí rukou) účastnit i na návštěvách nebo v zařízeních pro děti. Z toho vyplývá, že i v cizím prostředí probíhají činnosti, které jsou dítěti důvěrně známé.
- Dítě ví, že komunikace gesty funguje, protože rodiče nebo jiné osoby dítěti blízké na jejich gesta intuitivně reagují a dávají jim pozitivní zpětnou vazbu. (Vasilovčik Šustová, 2008)

V průběhu vývoje užívají děti různá slova nepřesně. Jde o to, že dítě buď nezná správný výraz pro označení určité známé skutečnosti, a nebo naopak, neví jaký je přesný význam užívaného slova. Na počátku batolícího věku je častou chybou nadměrná generalizace: dítě používá slovo pro příliš velký počet označovaných objektů, respektive činností. Později si děti vypomáhají spíše vytvářením novotvarů podle principu analogie. Jakmile začnou diferencovat, jsou přesvědčeny, že každý objekt má jedno jméno. (Vágnerová, 2000)

Avšak do té doby než dítě začne rozlišovat a nazývat věci a činnosti správnými jmény, jsme často svědky situace, že se dítě domáhá něčeho, co nazývá svým vlastním názvem a my mu nerozumíme. Zde se nabízí pole působnosti pro znakování. Dítě nám ukáže naučební znak a my přesně víme, co tím myslí. Vyhneme se tak nepříjemným situacím plných pláče a křiku.

3 PROGRAM BABY SIGNS A ZNAKOVÁNÍ S MIMINKY

Znakování je zábavným způsobem, jak naučit dítě, aby umělo vyjádřit, co chce a potřebuje. Znakování totiž vyžaduje úsilí stejných mozkových center jako mluvení, navíc znakování může snížit dětskou úzkost z toho, že se nemůže vyjádřit a pomůže mu cítit se více součástí společnosti. Výhodné je, že si každý rodič a jejich dítě mohou vytvořit vlastní znaky a gesta, kterým budou rozumět. (Karp, 2005)

3.1 Baby Signs

Program znakové řeči pro slyšící batolata, Baby Signs byl vyvinut profesorkami vývojové psychologie Kalifornské Davis University - Dr. Acredolo a Dr. Goodwyn. Obě účinky znakování podrobně a dlouhodobě sledovaly a výsledky jejich výzkumu důkazně prokázaly, že znakování pomáhá položit pevné základy účinné komunikaci, které s dětmi zůstanou dlouho poté co se naučí mluvit a znakovou řeč opustí. Schopnost efektivně komunikovat vede k úspěšnému počínání ve škole, v práci i v osobním životě.

Všichni víme, že se děti naučí mávat na rozloučenou, otáčet svojí hlavičkou zprava doleva, aby nám ukázaly, že nesouhlasí a kývat hlavou dolů a nahoru, aby daly najevo souhlas. Tato gesta jsou příklady znakování ze strany dětí k dospělým. Gesta ze znakování jsou jednoduchými prostředky, jak děti mluví o věcech v jejich vlastním světě, ve kterém zatím ještě nefigurují slova. (Acredolo, Goodwyn, 2002)

3.2 Znakování s miminky

Ryze českou záležitostí je vytvořený systém dle Terezie Vasilovčik Šustové zvaný znakování s miminky. Mezi hlavní odlišnosti mezi Baby Signs a znakování s miminky náleží to, že komunikační systém znakování s miminky je založen na zkušenostech s komunikací prostřednictvím gest, znaků, mimiky obličeje a pohybů celého těla s dětmi raného věku v České republice. Vyvaruje se tak nedostatkům přítomných v překladech z cizojazyčných publikací a materiálů. (dostupné z www.znakovanismiminky.cz)

Znakování s miminky je také více založeno na intuici a vnímavosti rodičů. Nejde o to, cíleně nutit batole, aby se učilo znakům, ale spíše se jedná o vlastní aktivitu dítěte nalézat a objevovat gesta a znaky, které jej samotného baví a upoutají i rodiče.

Komunikační systém znakování s miminky obsahuje dvě neoddělitelné složky a to spojení mluveného slova s nemluveným znakem, zastupující konkrétní předmět, osobu, zvíře, činnost nebo situaci. Znaky vycházejí z přirozených gest, které když rodiče podpoří umožňují jim rozvinout komunikaci s jejich dětmi. Pojem znak označuje jakýkoliv nemluvený projev, kterým buď doprovází v komunikaci mluvené slovo ten, kdo již mluvenou řeč ovládá (rodič, sourozenec), nebo který ke komunikaci pomocí znakování s miminky využívá malé dítě, které dosud neumí vůbec nebo dobře mluvit. Také je nutno dodržovat určitá pravidla pro to, aby mělo dítě v raném věku vhodné podmínky pro učení se znakům. Mezi nejhlavnější zásady patří:

- slovo musí být slyšet,
- znak musí být vidět,
- znak musí patřit k situaci,
- znaků musí být tak akorát. (Vasilovčik Šustová, 2008)

3.3 Shrnutí současného stavu vývoje programu znakování

Jak uvádí Hlavicová (2009) v roce 1982 lékařka Linda Acredolo a Susan Goodwyn objevily, že batolata ve věku mezi 10 a 24 měsíci spontánně užívají svoje vlastní gesta pro jednoduchá slova, která nemohou nebo jsou těžká vyslovit. A tak se tyto dvě ženy rozhodly zjistit, zda mohou rodiče pomoci svému dítěti tak, že se soustředí na znaky, které jejich batole ukazuje, a naučí se je používat také. Tak začal průlom v novém způsobu komunikace mezi rodiči a jejich děti nazvaný Baby Signs. Českým ekvivalentem pro baby signs je znakování s miminky, nebo jen znakování. Tento program přirozeného komunikování mezi rodiči a dětmi umožňuje ke vzájemnému dorozumívání používat jednoduchá gesta a naučené znaky jako například žízeň, hlad, horký, studený apod. Výhodou je, že si tak rodiče a děti rozumí již pár měsíců předtím, než je dítě schopno sdělit svoje pocity a přání verbálně pomocí řeči.

Prostřednictvím výzkumu Lindy Acredolo a Susan Goodwyn, který byl veden pod záštitou Národního institutu zdraví, bylo obhájeno, že jejich program Baby Signs má obrovské výhody, zahrnující snížení míry frustrace u dětí a dokonce i rodičů, obohacení a upevnění pouta mezi rodičem a dítětem, posilování emočního vývoje, pomoc dítěti při dosahování vyšší míry inteligenčního kvocientu. Tento výzkum byl realizován na kalifornské univerzi-

tě v Davisu v roce 1989. Do jeho průběhu se zapojilo více než 140 rodin, které měli dítě ve stráži 11 měsíců. Tyto rodiny byly náhodně rozděleny do dvou skupin – v jedné děti využívaly ke komunikaci znakovou řeč ve druhé nikoliv. Obě skupiny byly shodné v těchto kritériích: pohlaví dítěte, pořadí dítěte v rodině, snaha vyjadřovat se pomocí slov, u rodičů pak bylo vzdělání a výše příjmů. Děti byly posuzovány ve věku 11, 15, 19, 24, 30 a 36 měsíců podle standardizovaných měřítek pro posouzení jazykových dovedností a ve věku 8 let bylo co nejvíce dětí znovu vyšetřeno Wechslerovou inteligenční škálou pro děti (WISC-III nejobvyklejším testem na měření inteligence u dětí). Výsledky ukázaly, že děti používající znakovou řeč hovořily ve věku 24 měsíců spíše jako děti staré 27 až 28 měsíců (měly tedy více než tříměsíční náskok před dětmi, které neznakovaly). Tvořily také podstatně delší věty než děti neznakující. Ve věku 36 měsíců mluvily jako děti ve věku 47 měsíců (byly tím pádem o více než rok napřed) než jejich vrstevníci, kteří znakovou řeč nepoužívali. V osmi letech vykazovaly znakovující děti o 12 bodů vyšší IQ (průměr byl 114 bodů) než neznakovující vrstevníci (jejich IQ dosáhlo průměru 102 bodů, což je o 2 body víc než je národní průměr pro tento test). Výzkum tedy prokázal, že znakování pozitivně ovlivňuje jazykový i kognitivní vývoj dětí. Od roku 1990 proběhla na Kalifornské univerzitě řada podobných výzkumů zaměřená na používání znakové řeči u dětí raného věku a její vliv na chování a rozvoj dětí a utváření vztahu dětí s rodiči. Proběhla také studie Dr. Claire Vallotton z Harvardské univerzity zaměřená na používání gest v kolektivních zařízeních pro kojence a batolata a studie Dr. Chamarrity Farkas na universitě v Chile zaměřená na používání programu Baby Signs u dětí z rodin ohroženými chudobou. (Hlavicová, 2009)

Ve stejné době jako Dr. Acredolová a Dr. Goodwynová popsal výhody využívání znakové řeči u zdravých dětí, které slyší, i **Joseph Garcia**. Garcia byl studentem Aljašské univerzity v USA a jako tlumočnick znakové řeči si povšiml, že slyšící děti jeho neslyšících přátel začínají komunikovat pomocí znakového jazyka dříve než děti, které do styku se znakovým jazykem nepřišly. Proto si v roce 1986 zvolil toto téma pro svou absolventskou práci a přes dvacet let se aktivně účastní vědeckých bádání zaměřených na používání amerického znakového jazyka (ASL) u slyšících dětí ze slyšících i neslyšících rodin a u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (jako jsou děti s autismem, Downovým syndromem, řečovou apraxií, dyslexií a u dětí v nemocničních zařízeních).

Pod jeho vedením se konaly i studie Dr. Kimberlee Whaley o používání amerického znakového jazyka v kolektivních zařízeních pro kojence a batolata a studie Dr. Marilyn Daniels zaměřená na používání vizuálních pohybových prvků při budování jazykových

schopností u dětí předškolního věku. (Hlavicová, 2009)

3.4 Kurzy a semináře pro rodiče a jejich děti

Pomocí dvouhodinového kurzu vedeného certifikovanými instruktory se rodiče dozví vše, co potřebují k tomu, aby začali s programem Baby Signs. Dozví se, jak poznají, kdy je pro batole nejvhodnější čas začít, jak znakovou řeč učit, jak průběh vývoje komunikace probíhá a jak rozpoznat známky pokroku. Naučí se prvních 16 znaků a shlédnou krátká instruktážní videa, která jim ukáží, jak znakování v praxi vypadá. Kurzy jsou připravené zábavnou a interaktivní formou. Seznámí se při nich s jinými maminkami a tatínky, kteří se znakováním začínají. Kurzy jsou, jak z názvu vyplývá, pro rodiče, ale mnoho instruktorek rádo uvítá i jiná batolata. Kurzy jsou také vhodné pro prarodiče a pro každého, kdo pečuje o vaše dítě. (dostupné z www.babysigns.com)

Volba, kdy se zúčastnit kurzu nebo semináře je zcela individuální. Doporučuje se, aby se rodiče kurzu zúčastnili nejpozději kolem prvních narozenin dítěte. Mnoho rodičů však začíná se znakováním dříve, a tak se také účastní kurzů během několika prvních měsíců. Stojí i za úvahu se kurzu zúčastnit již v těhotenství, protože když náš drobeček přijde na svět, je často poněkud obtížnější si najít čas na kurz.

Rodiče mohou navštívit kurzy i pro rodiče a děti, při kterých se děti naučí komunikovat pomocí znaků při hře a veselých písničkách. Kurzy jsou vhodné pro děti od 6ti měsíců do 3. let. Probíhají jednou týdně po 6 týdnů. Jedna lekce trvá přibližně 60 minut. Rodiče se během kurzů vzdělávají v tom, jak rozvíjet komunikační, kognitivní a motorické schopnosti svých dětí, a podělí se o své zkušenosti s ostatními účastníky. Děti si pak užijí společných her, které jsou vybrány profesorkami vývojové psychologie Acredolo a Goodwyn tak, aby napomáhaly rozvoji dětí. Naučí se veselé písničky, seznámí se s medvídkem BeeBo, který je v každém kurzu navštíví a pomůže jim učit se znaky. Každý kurz má jiné téma vybrané ze všedního života jako například „při jídle“ nebo „v parku“ a pomůže dětem osvojit si znaky z těchto témat. (dostupné z www.babysigns.com)

3.5 Ukázka obrázků znaků

3.5.1 Znaky pro rodinné příslušníky

Znaky pro rodinné příslušníky umožňují dětem sdělit, koho například právě vidí, na koho jsi vzpomněli, nebo naopak koho by rády chtěly vidět, na koho se těší. Pro představu uvádím nejčastější znaky, které děti používají.

Obrázek 1 Znak vyjadřující slovo maminka

Technika tohoto znaku je následující: pohyb rukou s nataženými prsty od jedné tváře ke druhé.

Obrázek 2 Znak vyjadřující slovo tatínek

Vyjádření tohoto znaku je možné pomocí pohybu ruky s nataženými prsty směrem od čela k bradě (naznačení kšiltu čepice a vousů).

3.5.2 Znak pro denní činnosti

Díky znakům pro **denní činnosti** může dítě vyjádřit svoje aktuální potřeby, které v dané chvíli pociťují. Tyto znaky jsou často velmi oblíbené především u rodičů, protože pomocí nich pochopí, co jejich potomek chce a vyhnou se tak nepříjemným situacím plných pláče a zlosti.

Obrázek 3 Znak vyjadřující slovo pít

Tento znak je vyznačen tak, že držíte v ruce pomyslnou sklenici a přiložíte ji k ústům, jakoby se chtěli ze sklenice napít.

Obrázek 4 Znak vyjadřující slovo koupat se

Postup při tomto znaku je takový, že pěstmi obou ruk shodně pohybujete nahoru a dolů, jako byste si umývali hrudník.

3.5.3 Znaky pro předměty a potraviny

Vyjadřování těchto znaků usnadňuje dětem ukázat na co mají chuť, co by si dali, jestli mají hlad. Jak uvádím v praktické části znaky vyjadřující jídlo a předměty byly nejčastějšími, které děti respondentek využívaly. Především znak pro piškot a mléko byly mezi dětmi nejoblíbenější.

Obrázek 5 Znak vyjadřující slovo piškot

Postup při znakování slova piškot je následující: na dlani jedné ruky máte položený pomyslný piškot, ukazováčkem jedné ruky piškot obkreslíte.

Obrázek 6 Znak vyjadřující slovo mléko

Tento znak se dá vyjádřit tak, že ruce s roztaženými pěstmi opakovaně svíráte v pěst, jako byste dojili.

(obrázky použity z Vasilovčik Šustové, 2008)

3.6 Ukázka fotografií znakujících dětí

Pro lepší představení níže uvádím fotografie několika znakujících dětí. Je názorně vidět, jak znakování v podání batolat vypadá.

Obrázek 7 Fotografie znaku pro slovo sušenka

Ukazováčkem jedné ruky přejíždí po rozevřené dlani druhé ruky ze shora dolů.

Obrázek 8 Fotografie znaku pro slovo bolest

Ťukání špičkami ukazováčků od sebe.

Obrázek 9 Fotografie znaku pro slovo čepice

Tento znak je znázorněn dlaní položenou na hlavu.

Obrázek 10 Fotografie znaku pro slovo slunce

Dlaň s roztaženými prsty, které představují paprsky; dlaň se hýbe ze strany na stranu, což znázorňuje, že slunce svítí.

(www.znakovanismiminky.cz[online])

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na výzkum provedený mezi rodiči, kteří metodu Baby Signs se svými dětmi používají nebo používali. Tito rodiče byli účastníky kurzu, v jehož průběhu se naučili, jak komunikovat se svými dětmi pomocí znaků a gest. Druhým zkoumaným souborem byli rodiče, kteří znakování neznají nebo o něm jen slyšeli, ale sami možnosti této metody při dorozumívání s dětmi nevyužili.

Ve výzkumu se zaměřuji především na názory rodičů, aplikaci znakování v běžném denním životě, zapojení ostatních rodinných příslušníků a přínos této metody pro jejich komunikování s dětmi. U rodičů neznakujících bylo prioritou zjistit názor na znakování a zda by byli ochotní tuto metodu vyzkoušet.

V rámci výzkumu jsem navštívila rodiny žijící ve Zlínském kraji.

4.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Pro zvolený výzkum mezi rodiči jsem si vymezila dva výzkumné problémy, které zní:

- **Jakým způsobem ovlivňuje program znakování se slyšícími batolaty komunikaci rodiče a dítěte v běžném denním životě?**
- **Jaký názor mají neznakující rodiče na používání metody znakování se slyšícími batolaty?**

Cílem praktické části je zmapovat, jak program znakování ovlivňuje komunikaci rodičů se slyšícími batolaty. Do dílčích výzkumných otázek jsem zahrнула:

- Jaké důvody vedly rodiče k programu znakování se slyšícími batolaty?
- Jak vypadá v běžném životě komunikace pomocí znaků a gest?
- Usnadňuje rodičům tato metoda komunikaci s jejich dětmi?
- V čem rodiče vidí hlavní přínos znakování?

4.2 Druh výzkumu

Pro výzkum jsem zvolila **kvalitativní** přístup a to především z důvodu hlubšího proniknutí do zkoumané problematiky. Kvalitativní pojetí výzkumu v sociálních vědách vychází

z toho, jak různým pojmům a vztahům rozumí aktéři sociální reality. Cílem výzkumníka je porozumět situaci tak, jak jí rozumějí sami aktéři. Toto hledisko je nazýváno pohledem z perspektivy subjektu, což označuje popis všedních detailů každodenního života, chápání chování a významu v sociálním kontextu, důraz na čas a proces. Lidé jsou zkoumáni v přirozeném prostředí. Základnou kvalitativního výzkumu je do široka otevřený sběr dat bez toho, že by na začátku byly vymezeny základní proměnné. Logika kvalitativního výzkumu je induktivní, až po nashromáždění dostatečného množství dat začíná výzkumník pátrat po pravidelnostech, které se v nasbíraných informacích vyskytují, formuluje předběžného závěry a snaží se pro ně najít další oporu v datech. Výstupy z kvalitativního výzkumu v podobě hypotéz či nové teorie však není možné zobecňovat. Jsou validní pouze pro zkoumaný vzorek, u kterého byla data získána (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007)

4.3 Metody výzkumu

Metodou výzkumu jsou **polostrukturované rozhovory**. Rozhodla jsem se pro tento typ metody z toho důvodu, že mi připadá jako nejlepší možná varianta k tomu, jak získat informace pro kvalitativní typ výzkumu. Rozhovor je osobní kontakt, při kterém mají zúčastnění aktéři možnost reagovat sami na sebe a zároveň je pojí jistý pocit sounáležitosti a blízkosti. Také zájem o zkoumanou problematiku je jistě neopomenutelným pojítkem. Respondent může vnímat, že výzkumník má zájem se dozvědět informace a respondentovy osobní názory. Otázky, které byly použity v rozhovorech, jsem zaměřila na tři oblasti týkající se komunikování v rodině. Snahou bylo zachytit ucelený přehled toho, jak znakování v běžné každodenní komunikaci vypadá, jak se znakování vyvíjelo u každé respondentky a jejího dítěte. Na úvod jsem vymezila informační otázky, které se týkají obecných údajů, abych mohla přehledně posoudit jednotlivé respondentky. Poté jsem otázky směřovala k samotnému znakování. Chtěla jsem zjistit, jaký názor na znakování mezi respondentkami panuje, jak ovlivnilo jejich vzájemné dorozumívání s dítětem, výskyt nejčastějších znaků. Další oblastí otázek byly ty, díky kterým jsem získala informace o tom, jak každodenně znakování respondentky využívaly či využívají při komunikaci se svým potomkem. Závěrečnou sekcí otázek jsem se ptala na to, jak se zapojili ostatní rodinní příslušníci do znakování a jaký názor na tuto metodu mají. Ukázka otázek použitých v rozhovorech je uvedena v PŘÍLOZE P I a P II.

U polostrukturovaného interview máme předem stanoveno jádro rozhovoru obsahující minimum témat a otázek, které má tazatel za povinnost probrat. Tím je zajištěno, že všechna témata budou probrána. Na toto jádro se posléze nabaluje určité množství doplňujících podotázek. Obvykle se při analýze získaných dat ukazují být doplňující otázky velmi užitečnými. Polosktukturovaný rozhovor dokáže eliminovat nevýhody obou zbývajících variant interview a vytěžit z rozhovoru maximum. Nevýhod u této metody výzkumu mnoho není. Snad jen že je riziko odchýlení se od závazné struktury nebo že doplňujícími otázkami bude tazatel zbytečně tříštit konzistenci odpovědí účastníka. Důraz při provádění polostrukturovaného rozhovoru je kladen především na autetičnost projevu tazatele. (Mioviský, 2006)

4.4 Výzkumný vzorek a průběh výzkumu

Můj výzkumný vzorek byl tvořen celkem osmi ženami. Čtyři z nich měly kurz znakování a se svými dětmi aktivně znakovaly a čtyři ženy o znakování měly jen málo informací nebo žádné.

Výběr výzkumného vzorku byl záměrný a specifikován kritériemi:

- rodič na rodičovské dovolené,
- věk rodiče omezen na období mladé dospělosti (posuzování dle Vágnerové),
- polovina respondentů absolvovala kurz Baby Signs,
- druhá polovina respondentů kurz nemá.

Kontakty na rodiče, kteří za sebou mají kurz znakování, mi byly zpřístupněny díky Mgr. Haně Syslové Vlčkové, nezávislé certifikované instruktorce programu Baby Signs®, kterou jsem oslovila s prosbou o informace o programu Baby Signs. Ta kontaktovala rodiče a polovina z nich mi přislíbila účast na výzkumu. Jednalo se ve všech případech o ženy na rodičovské dovolené. Poté, co mi daly kladný ohlas s provedením výzkumu, jsem si s každou z nich domluvila schůzku.

Druhým zkoumaným souborem byly taktéž ženy na rodičovské dovolené, které ale kurz znakování nemají a tuto metodu znají buď jen okrajově, nebo vůbec. Jednalo se o ženy z mého okolí, které splňovaly stanovené podmínky a byly ochotné se mnou spolupracovat.

Se všemi matkami na rodičovské dovolené jsem se sešla v jejich přirozeném domácím prostředí, protože jsem chtěla eliminovat jiné rušivé faktory, které by se mohly vyskytovat v uměle vytvořeném prostředí (např. restaurace, park,...)

Rozhovory byly uskutečněny v rozmezí února a března 2011. Setkala jsem se vždy s vřelým přijetím, ať již od samotných respondentek nebo jejich dětí. Každý rozhovor probíhal v příjemné přátelské atmosféře, ve které jsem se cítila dobře.

Na začátku rozhovoru jsem vždy respondentku požádala, aby mi podepsala informovaný souhlas s provedením výzkumu (viz. PŘÍLOHA P IV). Poté jsem zapnula dikatofon a začalo samotné interview. V úvodu jsem se krátce stručně představila, objasnila cíl výzkumu a celé bakalářské práce. Otázky v úvodu byly pro oba zkoumané soubory stejné, proto je níže uvádím v přehledu tabulek a rozhodla jsem se je zahrnout do výzkumného vzorku. Otázky jsem tudíž rozdělila do několika částí. Jako první byly již výše zmíněné otázky úvodní, poté jsem se zaměřila na otázky vztahující se k metodě znakování, následovaly otázky vztahující se ke každodenní komunikaci rodiče s dítětem a zakončila jsem rozhovor otázkami vztahujícími se na zapojení ostatních rodinných příslušníků do znakování. U maminek, které znakování nevyužívaly jsem poslední sérii otázek vypustila. V průběhu rozhovorů se objevovaly i další zajímavé otázky, na které jsem se doptávala. Respondetky odpovídaly vždy se zájmem a i přesto, že kolem nás pobíhaly děti, věnovaly pozornost našemu povídání. Délka trvání rozhovorů byla rozličná. Vzhledem k tomu, že rozhovorům byly pokaždé přítomny i děti, snažila jsem se délku rozhovorů přizpůsobit možnostem maminek a jejich dětí. V závěru interview jsem dala volný prostor pro myšlenky maminek, aby se mohly ještě zmínit o čemkoliv, co je napadlo k tématu znakování. Po ukončení nahrávání jsem s maminkami ještě většinou diskutovala na téma znakování. Díky těmto rozmluvám jsem měla možnost ještě hlouběji pochopit význam pro praktické využití metody znakování v každodenním životě a vztahu mezi dítětem a rodičem.

4.4.1 Charakteristika výzkumného souboru

Pro popis výzkumného souboru jsem při rozhovorech uplatnila úvodní otázky, které byly zaměřeny na věk respondentek, zda jsou se svým dítětem na rodičovské dovolené, jejich dosažené vzdělání, druh zaměstnání a věk jejich dětí. Níže je uvedena konkrétní charakteristika výzkumného souboru, pro lepší přehlednost jsem zvolila uspořádání do jednotlivých tabulek.

- Všechny zúčastněné respondentky odpovídají stanovenému kritériu ženy v mladém věku. Dle Vágnerové (2000) zahrnuje mladá dospělost období od 20 do 35 let.
- Průměrný věk respondentek je 31,5. (počítáno pomocí aritmetického průměru). Přehled věku respondentek a jejich zapojení do znakování je uveden v Tabulce 1.
- V tabulce 2. je uvedeno, jestli jsou respondentky na rodičovské dovolené se svým dítětem. Díky této otázce jsem získala informaci o tom, zda je na rodičovské dovolené matka či otec. Současně s tím mi vyplynulo, že se o děti starají jejich matky, a tudíž s nimi komunikují nejvíce ze všech členů rodiny.
- Jak je patrné z tabulky 3., tak 6 z 8 respondentek má vysokoškolské vzdělání.
- 3 z 6 vysokoškolsky vzdělaných matek mají titul Ing., 1 má titul Mgr. a zbývající dvě respondentky mají titul Bc.
- 2 dotazované respondentky jsou středoškolsky vzdělané a mají maturitu.
- Tabulka 4. obsahuje přehled zaměstnání respondentek.
- Průměrný věk dětí respondentek je 18,5 měsíce. (Počítáno aritmetickým průměrem)
- 1 z 8 dětí je věku kojeneckém, zbývajících 7 dětí je v období batolecím. (Vágnerová, 2000). Přehled věku dětí respondentek je uveden níže v tabulce 5.

Tabulka 1 Věk respondentek

Respondentka	R 1	R 2	R 3	R 4	R 5	R 6	R 7	R 8
Věk	32	35	31	35	27	31	33	28
Znakování s batoletem	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ne	ne

Tabulka 2 Rodičovská dovolená

Respondentka	R 1	R 2	R 3	R 4	R 5	R 6	R 7	R 8
Rodičovská dovolená	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano

Tabulka 3 Dosažené vzdělání

Respondentka	R 1	R 2	R 3	R 4	R 5	R 6	R 7	R 8
Dosažené vzdělání	VŠ (Ing.)	SŠ s mat.	VŠ (Mgr.)	VŠ (Ing.)	SŠ s mat.	VŠ (Bc.)	VŠ (Bc.)	VŠ (Ing.)

Tabulka 4 Druh zaměstnání (před nástupem na rodičovskou dovolenou)

Respondentka	Druh zaměstnání
R 1	Projektová manažerka na okresní hospodářské komoře
R 2	Vedoucí rodinného centra
R 3	Speciální pedagog
R 4	Manažerka ve školství
R 5	Administrativní pracovnice
R 6	Zapisovatelka u okresního soudu
R 7	Rodičovská dovolená
R 8	Učitelka chemie

Tabulka 5 Věk dětí respondentek

Respondentka	R 1	R 2	R 3	R 4	R 5	R 6	R 7	R 8
Věk dítěte	18.měs.	24.měs.	24.měs.	23.měs.	8.měs.	12.měs.	24.měs.	15.měs.

4.5 Zpracování získaných údajů

Po provedení rozhovorů, které byly pomocí diktafonu nahrávány, jsem jejich obsah převedla do písemné podoby. Pro další nezbytnou analýzu získaných dat jsem si rozhovory několikrát podrobně přečetla, abych se dokázala v textu orientovat. Nejprve jsem analyzovaný text rozdělila na jednotky. Každé takto vzniklé jednotce jsem přidělila určitý název, který je nazván trsem. Pro vyhodnocování jsem tudíž zvolila jako dílčí postup analýzy kvalitativních dat **metodu vytváření trsů**. Tato metoda slouží k seskupení a konceptualizování určitých výroků do skupin. Skupiny (trsy) by měly vznikat na základě vzájemného přeryvu mezi identifikovanými jednotkami. Pomocí tohoto procesu vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž zařazení do dané skupiny je založeno na určitých opakujících se znacích. (Miovský, 2006)

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Pro lepší přehlednost a srozumitelnost jsem zvolila rozdělení otázek do čtyř tématických oblastí. První jsou **otázky úvodní**, jejichž vyhodnocení je uvedeno již výše (4.4.1 Charakteristika výzkumného souboru). Dále **otázky vztahující se k metodě znakování, otázky vztahující se ke každodenní komunikaci rodiče s dítětem, otázky vztahující se k zapojení ostatních rodinných příslušníků do znakování a jejich názor na tuto metodu**. Dále je připojena podkapitola s vyhodnocením **názorů neznakovajících rodičů na tuto metodu**.

Vyhodnocení výsledků výzkumu je vždy uváděno v následující struktuře:

Otázka v rozhovoru

Název trsu (*respondentky, které se shodly na stejném tvrzení či názoru*)

Jednotlivé výpovědi respondentek vztahující se k označenému trsu.

5.1 Otázky vztahující se k metodě znakování

Mohla byste mi popsat váš vlastní názor na metodu a kurz znakování?

Znakování má pozitivní vliv na komunikaci a vývoj dítěte (*Respondentky 2, 3, 4*)

Respondetka 1 uvedla, že si myslí, že u nich metoda znakování mnoho úspěšná nebyla. Hlavní příčinu neúspěchu spatřuje v tom, že v době, kdy kurz navštěvovali, její syn právě začal samostatně chodit, takže veškerou pozornost věnoval chůzi a objevování světa kolem sebe.

Respondentce 2 přineslo znakování nový obzor pro komunikaci s jejím dítětem. Cituji: „*Začala jsem si všímat daleko jiných věcí, než když jsem s ní byla sama a neměla jsem takový rozhled, který podnítilo znakování.*“

Respondetka odpověděla, že dle jejího názoru znakování dětem rozhodně prospívá, protože znakování posunulo její dítě ve vývoji směrem vpřed.

Respondetka 4 se vyjádřila o znakování jako o úžasné věci, která jim přinesla hodně legrace a úsměvných okamžiků.

Spokojenost s kurzem znakování (*Respondentky 1, 2, 3*)

Příjemná atmosféra v průběhu kurzu (Respondentky 1, 2, 3)

Respondetka 1 vyjádřila svoji spokojenost s kurzem následovně: „Co se týče kurzu byla jsem velice spokojená. Paní lektorka byla velmi příjemná a měla příjemné vystupování, uměla nám to hezky popsat.“

Respondetka 2 řekla, že díky tématům, které jim paní lektorka v kurzu nabídla dostala nový obzor pro to, o čem se svým dítětem může komunikovat.

Respondetka 3 vypověděla že v šesti měsících věku jejího dítěte začaly navštěvovat kurz znakování, kde se jim hodně líbilo, zažily tam příjemnou atmosféru.

Ovlivnilo znakování komunikaci mezi vámi a vaším dítětem?**Pozitivní vliv na komunikaci mezi rodičem a dítětem (Respondetky 2, 3, 4)**

Respondetka 2 uvedla, že díky znakování měly se svým dítětem více možností komunikovat, společně navzájem vytvářely nové znaky. Nyní používá znakování při tom, když chce dítěti něco zdůraznit, aby vědělo, že je po něm něco vyžadováno a že je to důležité.

Z odpovědi *respondetky 3* vyplynulo, že znakování ovlivnilo velice pozitivně jejich komunikování. Její dcerka k ní podle jejich vlastních slov více přilnula, ubylo u nich stresu, pláče a neměly žádný problém s porozuměním, protože když nemohla dcerka vyjádřit slovem, co chce, pomohla si vždy znakem.

Respondetka 4 spolu se svým dítětem komunikovaly pomocí znaků již od deseti měsíců věku jejího dítěte a tím pádem její pozitivní ohlas spočívá především v tom, že i když její dcerka neuměla mluvit, dokázala pomocí znaků sdělit, co chce.

Základní znaky usnadnily vyjádření potřeb dítěte (Respondetky 1, 4)

Respondetka 1 sdělila, že její syn uměl základní znaky jako jíst, pít, je to horké, mám tě rád, popis zvířátek, což jim přineslo usnadnění vyjádření potřeb dítěte.

Respondetka 4 a její dcerka spolu díky znakování probíraly základní témata v komunikaci. Například si dcerka dokázala ukázat, zda chce piškot či sušenku, jestli chce napít, sama také naznačila, že chce dudlík nebo konkrétní hračku.

Oblíbenost materiálů z kurzů u dětí (Respondetky 1, 3, 4)

Respondentka 1 uvedla, že cd, které z kurzu získali, dle jejích slov u nich jelo od rána do večera. Společně si zpívali písničky a tak se učili znakovat.

Respondentka 3 a její dcerka si již od jejího půl roku četly knížky, které získaly z kurzu znakování. Dcerka čtení z knížky vyžadovala a také stále chtěla pouštět CD s medvídkem Beebou, kterého zná z kurzu znakování.

Respondentka 4 trávily spolu s její dcerkou taky hodně času u knížek z kurzu.

Mohla byste mi popsat, co Vás přivedlo ke znakování?

Prvotní informace o znakování s batolaty z komunikačních médií (*Respondetky 1, 2, 3*)

Respondetka 1 odpověděla, že se o znakování dozvěděla z reportáže v televizi. Toto téma ji zaujalo, a tak si našla konkrétnější informace na internetu. Poté využila nabídku rodinného centra, kde absolvovala kurz znakování s batolaty.

Respondentka 2 se zabývá rozvojem nejmenších, a proto sleduje informace, které proběhnou v televizi, novinách, účastní se různých školení, a tam získala prvotní informace o znakování.

Respondentka 3 měla prvotní kontakt se znakováním prostřednictvím svého tatínka, který na znakování narazil na internetu a doporučil své dceři, aby to s vnučkou zkusily.

Touha být aktivní a rozvíjet se i na rodičovské dovolené (*Respondetky 1, 2, 4*)

Pro *respondetku 1* znamenal kurz znakování jít do společnosti jiných maminek, kde si jejich děti pohrály a ony probraly témata, která byla pro ně aktuální. Navíc získala nové materiály, které obsahovaly knížečku, cédéčko. Tyto materiály se staly velmi oblíbenými u jejího syna.

Respondentka 2 se díky kurzu znakování rozvinula i po kvalifikační stránce, protože ve své profesi uplatňuje některé základy ze znakování s miminky.

Respondetka 4 sdělila, že díky tomu, že byla její dcerka hodné miminko, měla chuť vyzkoušet s ní něco nového, aby se na rodičovské dovolené nenudila.

Proč jste se rozhodla tuto metodu vyzkoušet?**Rozvoj intelektu dítěte (Respondentky 2, 3, 4)**

Respondentka 2 uvedla, že se pro metodu znakování rozhodla z toho důvodu, že chtěla dcerce napomocť ve vývoji, aby ji posunula dál, protože ze získaných informací ví, že nejdůležitější pro rozvoj dítěte je první rok jeho života, a tak se rozhodla snažit se naplno rozvíjet své dítě v tomto období.

Pro *respondentku 3* znamenalo znakování rozvoj její dcerky po intelektuální stránce, protože po tom, co tuto metodu využívaly, byly na psychologických testech, které prokázaly, že úroveň intelektu je vyšší než u ostatních dětí v její věkové skupině.

Rozvoj komunikace a citového vztahu mezi matkou a dítětem (Respondentky 3, 4)

Respondentka 3 hlavně chtěla pomocí znakování rozšířit komunikaci a rozvíjet citový vztah mezi ní a dcerkou.

Respondentka 4 se rozhodla vyzkoušet metodu znakování, protože jí připadalo zajímavé dorozumívat se pomocí této metody. Navíc to brala, že jí to může usnadnit komunikaci s dcerkou, protože si pomocí základních znaků ukáže, že má žízeň, že chce přebalit a tak podobně.

Obava z opoždění ve vývoji dítěte kvůli komplikacím při porodu (Respondentky 2, 3)

Dcerka *Respondentky 2* byla přidušená a má zvýšenou pravděpodobnost výskytu lehké mozkové dysfunkce. *Respondentka 2* tudíž pomocí znakování chtěla posunout dceru dál ve vývoji, aby neměla v pozdějším věku problémy.

Respondentka 3 zvolila znakování z důvodu, že kvůli komplikacím při porodu, má její dcerka opožděný vývoj motoriky. Proto chtěla zamezit i opoždění ve vývoji intelektu a komunikace. Cituji z jejích slov: „Dcerka je díky znakování s batolaty bystrá, pozná zvířátka a paní neuroložce se zdála být naprosto v pořádku. Ale pozdějším vyšetřením byla prokázána funkční porucha a mozečkový syndrom.

Znakování nám pomohlo po intelektuální stránce, že jsme třeba chodily na hřiště a ona tím, že měla sníženou pohyblivost, tak díky znakům uměla vyjádřit, co chce. V 9.měsících jsme již plně díky této metodě komunikovaly.“

Spojení znakování s batolaty a angličtiny Helen Doron¹ (*Respondetky 2, 4*)

Respondetka 2 se prostřednictvím angličtiny Helen Doron dostala ke znakování s batolaty. Jak znakování, tak angličtina Helen Doron jí poskytují nová témata, která používá ve své komunikaci s dítětem, ale využívá je i v rodinném centru.

Respondetka 4 je o angličtině Helen Doron přesvědčená jako o dobré metodě učení angličtiny u nejmenších. Sama teď s dcerkou navštěvuje angličtinu a dle jejích slov je pozitivní, že výuka této angličtiny je návazná až do patnácti let. Což u Baby Signs postrádala, chyběla jí v tomto kurzu návaznost na možnosti dalšího rozvíjení.

¹ *Pozn.:* Angličtina Helen Doron

Angličtina pro děti s Helen Doron Early English uznávaná a osvědčená metoda výuky anglického jazyka pro nejmenší byla vyvinuta britskou lingvistkou Helen Doron. Angličtina pro děti je zábavná a děti se u ní baví. Program Helen Doron Early English totiž imituje princip, kterým si děti osvojují svůj mateřský jazyk. Díky opakovanému poslechu a pozitivní podpoře při upevňování svých jazykových znalostí se tak děti učí anglicky stejně přirozeně jako se učí svou mateřštinu.

Angličtina Helen Doron pro děti umožňuje vyučování na více po sobě jdoucích let - bez opakování a se stále novými nápady.

Angličtina pro děti - program Helen Doron Early English nabízí všechno, co dítě potřebuje, aby se naučilo anglicky stejně jako svůj mateřský jazyk - tedy se správným přízvukem, gramatikou a bohatou slovní zásobou.

Naším nejvyšším požadavkem je, nabízet pouze materiály a metody ze všech nejlepší, abychom mohli vyučovat angličtině děti od 3 měsíců do 14 let. Naši učitelé pracují profesionálně a jsou stále dále vzdělávání a podporování. (dostupné z www.mammacentrum.com)

Jaké byly nejčastější znaky používané ve vaší komunikaci?**Znaky pro jídlo** (*Respondentky 2, 3, 4*)

Respondentka 2 uvedla, že prvními znaky, které se v jejich komunikování vyskytly byly určitě znaky pro jídlo.

Respondentka 3 a její dcerka jako první nejvíce využívaly znaky pro mléko, jíst, pít, piškoty a znak pro slovo přidat.

Respondentka 4 podotkla, že první znak, který ráno použila byl znak pro mléko, potom, co by si ještě dala k snídani, pak se spolu bavily o tom, jestli chce piškot nebo sušenku.

Znak pro světlo (*Respondentky 3, 4*)**Znaky pro zvířata** (*Respondentky 1, 4*)**Jaký je Váš názor na úspěšnost znakování u Vás a Vašeho dítěte?****Velmi úspěšná** (*Respondentky 2, 3, 4*)

Respondentka 2 o metodě znakování řekla, že u nich úspěšná byla. Měla pocit posunu fyzického i psychického vývoje u svého dítěte.

Respondentka 3 zhodnotila jejich znakování jako rozhodně úspěšné, protože vzhledem ke zdravotním obtížím její dcerky, jí to pomohlo jak po somatické úrovni, tak i po psychické. Dle provedených psychologických vyšetření vyšlo najevo, že je dokonce více vyspělá než je uvedeno v tabulkách pro její věkovou skupinu.

Respondentka 4 naznačila, že metodu vnímá jako úspěšnou nicméně hlavně si při ní užily hodně legrace a zábavy.

Doporučila byste znakování i ostatním rodičům?**Kladné doporučení** (*Respondentky 1, 2, 3, 4*)

Všechny respondentky se shodly na tom, že by rozhodně doporučily znakování i ostatním rodičům.

Respondentka 1 by znakování doporučila hlavně i z důvodu, že můžete jít do společnosti jiných matek, kde kurz probíhá. Znakování je podle ní smysluplné a hlavní přínos spatřuje

v tom, že znakování je prvotní komunikace. Dítěti dáváte najevo, že si spolu povídáte, že si rozumíte, i když ještě neumí mluvit.

Respondentka 2 sdělila, že by znakování určitě doporučila. Pro ni osobně je to úžasná věc, která i přispívá k rozvoji dětského mozku.

Respondentka 3 také uvedla kladné doporučení, protože vnímá znakování jako smysluplné a prvotní obavy, které měla, byly dle jejích slov zbytečné. Bála se, že by znakování mohlo brzdit vývoj řeči, ale v konečném důsledku tomu bylo naopak. Právě díky pasivní slovní zásobě získané ze znakování, je teď dceřina aktivní slovní zásoba v normě, i když po stránce motoriky je u ní patrné opoždění vývoje.

Respondetka 4 vnímá znakování kladně. I když zdůrazňuje, že samotné učení znaků směrem k dítěti je náročné zejména po stránce času. Rodič musí vytrvat, i když nevidí výsledky. Po tom, když dítě ukáže první znak, je to dle jejích slov, obrovská radost

5.2 Otázky vztahující se ke každodenní komunikaci rodiče s dítětem, při níž využívali metodu znakování

Můžete mi popsat průběh Vašeho běžného dne s důrazem na využití znaků při komunikaci?

Ráno: znaky pro jídlo a pití (*Respondentky 2, 3, 4*)

Respondetka 2 uvedla, že prvními znaky, které s dcerkou využívaly byly znaky pro jídlo. Jídlo však neukazovala cíleně, ale jen, když byla situace a dcerka o znakování měla zájem.

Dcera *respondetky 3* ráno jako první znak použila mléko, pít a to už od svých sedmi měsíců.

Respondetka 4 jako první poránu zaregistrovala od svého dítěte znak pro mléko, a to tak, že se dcerka probudila začala volat na tatínka a ukazovala přitom znak pro mléko. Dříve budila *respondetku* protože byla kojená a věděla, že mléko dostane od maminky. Dále se ráno bavily o tom, co chce jíst a pít.

Přes den: znaky pro zvířata (*Respondentky 1, 2, 3, 4*)

Respondentka 1 a její syn si přes den četli společně z knížek, které získali z kurzu, ukazovali si znaky pro zvířata.

Respondentka 2 využívala znakování především cíleně, např. když viděla venku letět motýlka, tak dcerce ukázala tento znak a ta ho s radostí zopakovala, nebo když venku foukal vítr, tak si ukazovali znak pro vítr. Znaky nevyužívaly pravidelně, ale jen cíleně se zaměřením na danou situaci.

Respondentka 3 si dle jejích slov díky znakování před den více hrály. Seděly spolu nad knížkami z kurzu znakování, ukazovaly si znaky pro zvířata např. opice.

Respondentka 4 si s dcerkou ukazovaly znaky pro zvířata, když nějaké viděly, nebo si chtěla dcerka hrát s nějakou hračkou.

Znaky pro pocity, činnosti (*Respondentky 1, 3, 4*)

Respondentka 1 si všimla, že její syn používá znaky pro slova mám tě rád, je to horké, pálí to.

Dcerka *respondetky 3* si přes den ukázala, zda chce přebalit.

Dcerka *respondetky 4* uměla i znak pro dudlík, který používala.

Individuální úprava znaků (*Respondetky 1, 2, 3, 4*)

Všechny *respondetky* se shodly na tom, že se svým dítětem znaky upravovaly dle aktuálních potřeb.

Respondetka 1 uvedla, že si některé znaky dělali se synem po svém. Když viděla, že znak je pro něj příliš složitý, tak znak zjednodušila, nebo si vytvořili úplně nový znak. Vyjádřila, že oni dva si spolu rozuměli a to bylo důležité.

Respondetka 2 a její dcerka si jednotlivé znaky taktéž přizpůsobovaly, protože společně chodily i do angličtiny Helen Doron, kde jsou některé znaky trochu odlišné. Tudíž si spojily některé znaky ze znakování a jiné z angličtiny.

Respondetka 3 se snažila jednotlivé znaky přizpůsobit dcerka, která má obtíže v motorické oblasti. Snažily se znaky usnadnit, ale v konečném důsledku si spoli rozuměly.

Dcerka *respondetky 4* měla zpočátku problémy s vyjádřením znaků, které byly dvojručné, proto přizpůsobovaly znaky tomuto ohledu.

Plynulý přechod od znaků k artikulovaným výrazům (*Respondentky 1, 3, 4*)

Tři ze zúčastněných respondentek, které absolvovaly kurz znakování se shodly na tom, že jejich děti neměly problémy s přechodem od znakování k mluvenému projevu.

Respondetka 1 mi sdělila, že postupem času začal její syn používat spolu se znaky i artikulované výrazy např. pro kočku, psa. Z toho je patrný postupný přechod od znaků k řečovému projevu.

I přes dlouhodobé zdravotní potíže se u dcerky *respondetky 3* objevil přechod k artikulované řeči, protože dle jejích slov se teď její dcerka konečně rozmluvila a její aktivní slovní zásoba je v normě.

Respondetka 4 nyní se svojí dcerou již komunikují pomocí řečového projevu.

Používání znaků především v domácím prostředí (*Respondentky 1, 4*)

Respondentka 1 uvedla, že její syn využíval znaky především v domácím prostředí

I dcerka *respondetky 4* raději využívala znaky v domácím prostředí, protože venku nechtěla, aby ji někdo při znakování viděl. Když si byla jistá, že se nikdo nedívá, znaky použila i venku.

Má (mělo) Vaše dítě problémy s vyjádřením některých znaků? Jaké znaky to byly?**Minimální problémy** (*Respondentky 1, 3, 4*)

Tyto problematické situace v komunikaci při používání znaků vznikly většinou, že si dítě samo upravilo některý znak a maminka musela dopátrat, co tím myslím. Všechny respondentky však uvedly, že díky intuici vycítily, co jejich dítě znakem naznačuje.

Individuální úprava znaků (*Respondetky 1, 2, 3, 4*) zmíněno již ve výše uvedeném textu.

Máte (nebo jste měli) vy sami problémy s některými znaky?**Minimální problémy** (*Respondetky 1, 2*)

Tyto problematické situace v komunikaci při používání znaků vznikly většinou, že si dítě samo upravilo některý znak a maminka musela dopátrat, co tím myslím. Všechny respondenty však uvedly, že díky intuici vycítily, co jejich dítě znakem naznačuje.

Žádné problémy (*Respondentky 3, 4*)

Respondentky 3, 4 shodně uvedly, že problémy se znakováním z jejich strany nebyly.

5.3 Otázky vztahující se k zapojení ostatních rodinných příslušníků do znakování a jejich názor na tuto metodu

Používáte znakování jen Vy nebo i ostatní rodinní příslušníci?

Znalost základních znaků u tatínka (*Respondentky 1, 2, 4*)

Respondentka 1 uvedla, že se zapojil do znakování i její manžel. Naučil se základní znaky jako jíst, pít, zvířátka, mám tě rád kvůli časové vytíženosti se více nemohl zapojit.

Respondentka 2 odpověděla, že se manžel do znakování zapojil jen občas.

Manžel *respondentky 4* zcela běžně znakování využívá, umí všechny základní znaky, které jsou nezbytné pro komunikaci s jejich dcerou.

Znalost základních znaků u prarodičů (*Respondentka 3*)

Respondentka 3 řekla, že když byla dcerka u prarodičů a ti ji hlídali, dědeček si zapamatoval základní znaky, což byly znaky pro jíst, mléko a přebalit plenku.

Jaké stanovisko rodinní příslušníci ke znakování zaujali?

Podpora tatínka (*Respondentky 1, 2, 4*)

Respondentka 1 naznačila, že ji manžel ve znakování podporoval, byl rád, jen je časově vytížen, proto se více nemohl zapojit. Díval se na to jak spolu maminka se synem znakuje.

Respondentka 2 uvedla, že když tatínek viděl, že dcerka opravdu znakuje některé věci, že na znakování reaguje, že ví, co to znamená, tak znakování podpořil souhlasem.

Respondentka 4 odpověděla, že se její manžel do znakování aktivně zapojil. Podporoval dcerku i manželku ve znakování.

Zbytečný přežitek (*Respondentka 1, 4*)

Prarodiče obou respondentek ze začátku brali znakování jako zbytečný přežitek moderní doby. Zastávali názor, že bez znakování vyrostli i oni, tak proč to dělat.

Postupem času u *respondentky 4* nastala změna, babička byla pro znakování, když viděli že to funguje.

Neutrální postoj (*Respondentka 3*)

Prarodiče dcerky *respondentky 3* brali znakování spíše s humorem, ale na druhou stranu byli rádi, že vidí pokroky u vnučky.

5.4 Vyhodnocení informovanosti a názorů neznakovajících rodičů na metodu znakování s batolaty

Znáte metodu znakování se slyšícími batolaty?

Žádné informace o znakování (*Respondentka 6*)

Základní informace o znakování (*Respondentky 5, 7*)

Podrobné informace o znakování (*Respondentka 8*)

Mohla byste mi popdat Váš osobní názor na tuto metodu?

Kladný názor (*Respondentky 5, 6, 8*)

Respondentka 5 si myslí, že znakování je určitě zajímavá věc. Sama se jí však bála vyzkoušet.

Dle názoru *respondentky 6* by tato metoda mohla být úspěšná, dle jejích slov to zní zajímavě.

Respondentka 8 uvedla, že podle jejího názoru se jedná o skvělou věc, která pomáhá komunikaci s takto malými dětmi. Základní znaky jsou dle jejích slov velmi přínosné. Sama však kurz neabsolvovala.

Negativní názor (*Respondentka 7*)

Respondentka 7 uvedla, že si myslí, že tato metoda moc přínosná není. Děti se naučí brzy mluvit, tudíž jí případně zbytečné s nimi znakovat.

Důvody nezájmu o kurz:

Strach z možných problémů přechodu od znaků k řeči (*Respondentka 5*)

Respondentka 5 uvedla, že základní informace o znakování zná, ale měla strach jej vyzkoušet, protože se bála, že by mohla mít dcerka problémy s přechodem od znakování k mluvené řeči

Nízká informovanost (*Respondentka 6*)

Respondentka 6 uvedla, že by kurz znakování zkusila, ale neměla o něm žádné informace.

Cena kurzu (*Respondentka 8*)

Respondentka 8 dle jejích slov kurz vzdala, protože ji odradila vysoká cena. V rozhovoru se zmínila, že našla kurz ve svém okolí, ale za vysokou cenu. Cena, kterou uvedla, se však zásadně lišila od ceny, která je známa mně. Proto jsem jí doporučila, aby se zkusila ještě podívat a ona odpověděla, že pokud je cena opravdu taková, jakou uvádím, tak by do kurzu šla.

Kdybyste měla možnost absolvovat seminář s kurz znakování, měla byste zájem?

Zájem o kurz (*Respondentky 5, 6, 8*)

Nezájem o kurz (*Respondentka 7*)

Znakování zkouší doma (*Respondentka 8*)

Respondentka 8 sdělila, že sama s dcerkou doma znakování zkouší. Něco se jim povedlo, ale spíše nechává iniciativu na dceři. Neučí ji cíleně znakovat.

Můžete mi popsat průběh Vašeho běžného dne s důrazem na komunikaci mezi vámi a vaším dítětem?

Výskyt problémových situací (*Respondentky 5, 7, 8*)

Respondentky se shodly na tom, že se při jejich komunikaci s dítětem vyskytují či vyskytovaly problematické situace, kdy dítě něco naznačovalo a matka nevěděla co. Ale všechny shodně odpověděly, že díky intuici vycítily, co dítě chce a tak zamezily pokračování problémové situaci.

Znakování by pomohlo v problémových situacích (*Respondentky 5, 8*)

Respondentka 5 připustila, že kdyby eventuálně znakovali, mohlo by jí to pomoci porozumění dítěti v problémové situaci.

Respondentka 8 uvedla, že by jí znakování pomohlo především v situacích, kdy má její dcerka zdravotní potíže. Díky znakům by jí mohla sdělit, že jí něco bolí, což by respondentka uvítala.

6 ZÁVĚR VÝZKUMU

Za hlavní výzkumný cíl jsem zvolila následující výzkumné otázky:

Jakým způsobem ovlivňuje program znakování se slyšícími batolaty komunikaci rodiče a dítěte v běžném denní životě?

Jaký názor mají neznakující rodiče na tuto metodu?

První cíl jsem rozdělila na **čtyři dílčí** cíle zahrnující následující výzkumné otázky:

Jaké **důvody** vedly rodiče k programu znakování se slyšícími batolaty?

Tři ze čtyř respondentek se rozhodly pro znakování z touhy být aktivní a rozvíjet se i na rodičovské dovolené, záleželo jim také na rozvoji intelektu jejich dítěte a rozvoji vzájemné komunikace. Ve dvou případech u respondentek hrála roli také obava z možného opoždění ve vývoji dítěte kvůli komplikacích při porodu. Mohu tedy konstatovat, že respondentky se ve většině rozhodly pro znakování z důvodu touhy **být aktivní i na rodičovské dovolené**, a přitom **rozvíjet osobnost dítěte**.

Jak **vypadá** v běžném životě **komunikace pomocí znaků a gest**?

Tři ze čtyř respondentek se shodly, že znakování se prolínalo jejich vzájemnou komunikací s dítětem po celý den. **Ráno** používaly především **znaky pro jídlo a pití**. Všechny respondentky shodně odpověděly, že **přes den** s jejich dětmi používaly **znaky pro zvířata**

Všechny se sjednotily v tvrzení, že si ony samy a jejich děti **individuálně upravovaly** jednotlivé **znaky** dle svých možností a potřeb. Ve třech případech respondentky shodně uvedly **plynulý přechod** od znaků a gest směrem **k řečovému projevu**.

Usnadňuje rodičům tato metoda **komunikaci** s jejich dětmi?

Polovina ze zúčastněných respondentek využívající znakování odpověděla, že **vyjadřování** základních **znaků usnadnilo** dítěti **projevit** jeho aktuální **potřeby**.

V čem rodiče vidí **hlavní přínos** znakování?

Ve třech případech se respondentky vyjádřily tak, že znakování má **pozitivní vliv na komunikaci a vývoj dítěte**. Jako přínos také spatřují **rozvoj intelektuální stránky dítěte, komunikačních dovedností**. Všechny respondentky **hodnotí znakování kladně a doporučily** by jej i ostatním rodičům.

Druhý cíl výzkumu byl formulován výzkumnou otázkou:

Jaký **názor** mají **neznakující** rodiče **na znakování** se slyšícími batolaty?

Tři ze čtyř dotazovaných respondentek projevily **kladný názor** na tuto metodu. V jednom případě jsem zaznamenala negativní názor. V konečném důledku respondentky sdělily, že **by měly zájem o kurz**, jedna respondentka znakování zkouší doma i bez kurzu. Jako důvody předešlého nezájmu o kurz znakování uvedly strach z možných problémů přechodu od znakům k řeči, malou informovanost veřejnosti o této metodě a vysokou cenu kurzu.

Z výsledků výzkumu **lze** tedy **konstatovat** níže uvedena **tvrzení**:

Mezi hlavní důvody, které vedly rodiče ke kurzu znakování, patří touha být aktivní i na rodičovské dovolené, a přitom rozvíjet osobnost dítěte.

Komunikace pomocí znaků v běžném životě se projevuje používáním znaků plynule po celý den. Zejména se děti zaměřily na znaky pro jídlo, pití, zvířata.

Vyjadřování pomocí znaků usnadnilo dítěti projevit svoje potřeby.

Hlavní přínos znakování vidí rodiče v pozitivním vlivu na komunikaci a vývoji dítěte. Dále znakování podporuje rozvoj intelektuální stránky dítěte a komunikačních dovedností.

Většina z neznakujících respondentek má na znakování se slyšícími batolaty kladný názor a projevují zájem o kurz.

ZÁVĚR

Svoji bakalářskou práci jsem věnovala tématu znakování se slyšícími batolaty jako formě komunikace mezi rodičem a dítětem. Obsah teoretické části jsem zaměřila na komunikaci v rodině, dále jsem se zabývala vývojem batolete, protože ten dle mého názoru úzce souvisí s vývojem řeči a komunikace u dětí. V teorii jsem také zmínila kurzy znakování, které jsou dostupné i u nás v České republice.

Praktickou část spojenou s výzkumem jsem specifikovala na používání znakování v běžném denním životě. Chtěla jsem díky kvalitativnímu výzkumu proniknout hlouběji do zkoumané problematiky, což se mi, myslím, povedlo. Také jsem chtěla porovnat osobní názory rodičů znakujících a neznakujících na používání metody znakování. I tento cíl jsem si splnila.

Díky všem informacím, které jsem při zpracovávání bakalářské práce získala, zastávám názor, že znakování je výjimečnou možností, jak se přiblížit svému dítěti v prvních měsících jeho života. Rané stadia vývoje dítěte jsou nejdůležitějšími v jeho životě. Získává přehled o světě kolem sebe, objevuje pro něj nové a zázračné věci. Mezi hlavní činnosti, které se dítě učí, patří kromě chůze bezesporu i řeč. A znakování rodičům nabízí to, jak využít řeč i když jejich dítě ještě mluvit neumí. Je samozřejmé, že rodič při znakování řeč používá, aby zdůraznil jednotlivý znak a gesto, ale dítě řeč nepoužívá. Avšak i když řeč nepoužívá a jenom ji slyší, napomáhá mu to k rozvoji myšlení a později jeho znaky přecházejí v artikulovanou mluvu. Mnoho lidí tvrdí, že znakování je zbytečným přežitkem. Dále jsou někteří, kteří tvrdí, že jim znakování přijde nebezpečným ve vývoji řeči dítěte, protože si myslí, že dítě by stále znakovalo, ale nemluvalo by. Nejde o to potvrdit či vyvrátit, kdo má pravdu. Jde o to, jak co nejefektivněji využít dobu vývoje dítěte a napomoci mu maximálně v rozvoji všech jeho schopností. A proto si dovoluji tvrdit, že znakování může poskytnout dítěti odrazový můstek pro jeho další rozvoj a vývoj. Je jen a jen na rodičích, zda tohoto odrazového můstku využijí či nikoliv.

Osobně bych si přála, aby ten, kdo si práci přečte získal praktické informace o tom, jak znakování funguje a jak je využitelné v životě. Vzhledem k tomu, že v budoucnu plánuji rodinu, jsem přesvědčená o tom, že znakování v komunikaci s mými dětmi v raném věku zkusím využívat. Ztratit a zkažit tím nic nemůžu, naopak můžu být překvapená z možných úspěchů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ACREDOLO Linda, GOODWYN, Susan. *Baby Signs, How to Talk with Your Baby Before Baby Can Talk*. New York: McGraw Hill, USA,2002. ISBN 0-07-138776-5.
- [2] KARP, Harvey. *Nejšťastnější batole v okolí*. Praha : Ikar, 2005. 343 s. ISBN 9788024906522.
- [3] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Praha : Svoboda, 1988. 222 s. ISBN 2509588.
- [4] LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana . *Vývojová psychologie*. 3. Praha : Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.
- [5] MATĚJČEK, Zdeněk;. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha : Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
- [6] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. Praha : Grada Publishing, 2006. 332 s. ISBN 80-2417-362-4.
- [7] PLAŇAVA, Ivo. *Průvodce mezilidskou komunikací : Přístupy - dovednosti - poruchy*. 1. Praha : Grada Publishing, 2005. 148 s. ISBN 80-247-0858-2.
- [8] ŠPAŇHELOVÁ, Helena. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. 1. Praha : Grada Publishing, 2009. 104 s. ISBN 978-80-247-2698-4.
- [9] ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [10] VASILOVČÍK ŠUSTOVÁ, Terezie. *Jak se domluvit s kojencem a batoletem : Komunikujeme přirozenými znaky a gesty*. Havlíčkův Brod : Grada Publishing, a.s., 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-2336-5.
- [11] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

Internetové zdroje:

[12] *Https://www.babysigns.cz* [online]. 2008 [cit. 2011-03-22]. *Https://www.babysigns.cz/produkty.html*. Dostupné z WWW: <<https://www.babysigns.cz>>.

[13] HLAVICOVÁ, Iva. *Programy pro slyšící batolata využívající znakovou řeč* [online]. Brno, 2009. 45 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz>>.

[14] *Http://www.mammacentrum.com* [online]. 2009 [cit. 2011-03-22]. *Http://www.mammacentrum.com/cs/anglictina-helen-doron*. Dostupné z WWW: <<http://www.mammacentrum.com>>.

[15] *Http://www.znakovanismiminky.cz* [online]. 2008 [cit. 2011-03-22]. *Http://www.znakovanismiminky.cz/index.php?disp=galerief*. Dostupné z WWW: <<http://www.znakovanismiminky.cz>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Znak vyjadřující slovo maminka	30
Obrázek 2 Znak vyjadřující slovo tatínek	30
Obrázek 3 Znak vyjadřující slovo pít.....	31
Obrázek 4 Znak vyjadřující slovo koupat se.....	31
Obrázek 5 Znak vyjadřující slovo piškot	32
Obrázek 6 Znak vyjadřující slovo mléko	32
Obrázek 7 Fotografie znaku pro slovo sušenka	33
Obrázek 8 Fotografie znaku pro slovo bolest	33
Obrázek 9 Fotografie znaku pro slovo čepice.....	34
Obrázek 10 Fotografie znaku pro slovo slunce.....	34

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Věk respondentek	40
Tabulka 2 Rodičovská dovolená.....	41
Tabulka 3 Dosažené vzdělání	41
Tabulka 4 Druh zaměstnání (před nástupem na rodičovskou dovolenou).....	41
Tabulka 5 Věk dětí respondentek	41

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha P I Seznam instruktorek Baby Signs pro Zlínský kraj
- Příloha P II Ukázka otázek k rozhovoru pro rodiče, kteří znakují
- Příloha P III Ukázka otázek k rozhovoru pro rodiče, kteří neznakují
- Příloha P IV Informovaný souhlas s provedením výzkumu

PŘÍLOHA P I: SEZNAM INSTRUKTOREK BABY SIGNS PRO ZLÍNSKÝ KRAJ

Seznam instruktorek pro Zlínský kraj

Mgr. Michaela Sovadinová

Místo pořádání kurzů

Fryšták, Zlín

Certifikace

Baby Signs Kurzy pro děti 1
Baby Signs semináře pro rodiče
Go Kids! Rozvoj EQ I (0-3 roky)
Go Kids! Rozvoj EQ II (0-3 roky)

Mgr. Alena Vlková

Místo pořádání kurzů

Hodonín, Břeclav, Kyjov, Veselí na Moravou, Strážnice, Uherské Hradiště, Zlín a okolí

Certifikace

Baby Signs Kurzy pro děti 1
Baby Signs semináře pro rodiče

Mgr. Hana Syslová Vlčková

Místo pořádání kurzů

Uherské Hradiště

Certifikace

Baby Signs Kurzy pro děti 1
Baby Signs Kurzy pro děti 2
Baby Signs semináře pro rodiče
Go Kids! English (0-3 roky)
Go Kids! Rozvoj EQ I (0-3 roky)
Go Kids! Rozvoj EQ II (0-3 roky)

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA OTÁZEK K ROZHOVORU PRO RODIČE, KTEŘÍ ZNAKUJÍ

Přeji hezký den,

na úvod bych se ráda stručně představila. Jmenuji se Jana Mošťková, je mi 21 let a studuji 3.ročník sociální pedagogiky na UTB ve Zlíně. Jako téma svojí bakalářské práce jsme si zvolila Znakování se slyšícími batolaty jako forma komunikace mezi rodičem a dítěte. Zájem o toto téma byl podnícen především tím, že jsme si o této metodě říkali ve výuce. Zaujalo mne to jako zajímavý a nepříliš probádaný směr ve vývoji komunikace v rodině. Proto jsem kontaktovala paní Vlčkovou Syslovou, která vede certifikované kurzy Baby signs, a ta mi poskytla kontakty na Vás, rodiče, kteří jste kurz u ní absolvovali. Mým cílem je zjistit **jakým způsobem ovlivňuje program znakování se slyšícími batolaty komunikaci rodiče a dítěte v běžném denním životě**. Proto jsem jako výkumný vzorek zvolila právě vás a jsem ráda a vážím si Vašeho zájmu si se mnou sednout a zodpovědět mi pár dotazů týkajících se právě znakování s Vaším dítětem. Tak tedy začneme:

- 1) Kolik je Vám let?
- 2) Jste na rodičovské dovolené?
- 3) Jaké je Vaše dosažené vzdělání?
- 4) Jaké je Vaše povolání?
- 5) Kolik let je Vašemu dítěti?
- 6) Popište mi svůj vlastní názor na metodu znakování s batolaty.
 - a) Ovlivňuje vaši vzájemnou komunikaci?
 - b) Jakým způsobem vaši komunikaci ovlivňuje?
- 7) Popište mi, co nebo kdo vás ke znakování s batolaty přivedl(o).
- 8) Proč jste se rozhodl(a) tuto metodu vyzkoušet?
- 9) Pamatujete si, jaký znak byl prvním používaným ve vaší vzájemné komunikaci?
- 10) Popište mi, prosím, průběh vašeho běžného dne (se zaměřením na používání znaků a gest v komunikaci)
- 11) V jakých situacích znakování využíváte nejvíce?

- 12) Má (či mělo) vaše dítě problémy s některými znaky? Popište mi, prosím, konkrétní situaci.
- 13) Máte (nebo jste měli) vy sami problémy s některými znaky? Konkrétní situace.
- 14) Používáte znakování s vaším dítětem jen Vy, nebo i ostatní rodinní příslušníci?
- 15) Jaké stanovisko zaujali Vaši rodinní příslušníci k tomu, že používáte znakování?
- a) Zaujalo je to?
 - b) Je jim to jedno?
 - c) Myslíte, že to považují za zbytečnost? Pokud ano, proč?
- 16) Myslíte si, že u vás tato metoda byla úspěšná či nikoli? Uměla byste říci proč?
- 17) Doporučila byste znakování i ostatním rodičům?
- 18) Kdyby se Vás Vaše kamarádka zeptala co to znakování je a jestli má smysl kurz navštívit, co byste odpověděla?

Mnohokrát Vám děkuji za čas a ochotu, které jste mi poskytla.

Na závěr bych se chtěla zeptat, zda budete mít zájem o informace, které zjistím při výzkumu?

PŘÍLOHA P III: UKÁZKA OTÁZEK K ROZHOVORU PRO RODIČE, KTEŘÍ NEZNAKUJÍ

Přeji hezký den,

na úvod bych se ráda stručně představila. Jmenuji se Jana Mošťková, je mi 21 let a studuji 3.ročník sociální pedagogiky na UTB ve Zlíně. Jako téma svojí bakalářské práce jsme si zvolila Znakování se slyšícími batolaty jako forma komunikace mezi rodičem a dítěte. Zájem o toto téma byl podnícen především tím, že jsme si o této metodě říkali ve výuce. Dovolila jsem si oslovit vás, skupinu rodičů, kteří znakování ve své komunikaci nevyužíváte a to především z důvodu, abych zjistila, jaké povědomí mezi rodiči o této metodě je a zda ji vůbec znají. Cílem mé bakalářské práce je zjistit názory rodičů na tuto metodu a zhodnotit je.

Tak tedy začneme s otázkami.

- 1) Kolik je Vám let?
- 2) Jste na rodičovské dovolené?
- 3) Jaké je Vaše dosažené vzdělání?
- 4) Jaké je Vaše povolání?
- 5) Kolik let je Vašemu dítěti?
- 6) Znáte metodu znakování se slyšícími batolaty? (pokud ne, je přiložen na druhém listu krátký text o znakování fotografie dětí, které znakují)

Stručně objasněno – Znaková řeč pro slyšící batolata je snadný a přirozený způsob jak se dorozumět s vaším dítětem ještě před tím než je schopné mluvit. V Česku je to novinka, ale ve světě se znakování s miminky a batolaty používá už přes 20 let. Znakující miminka tak získávají jedinečnou možnost se podělit o svůj svět se svými nejbližšími a rodiče si užívají větší pohody, která zavládne, když se dozví co jejich ratolest chce bez slziček a nářku.

BabySigns® Program učí děti jednoduché, snadno proveditelné znaky, které jim umožní komunikaci s rodiči a ostatními, kteří o ně pečují. Jednotlivé znaky, které se děti naučí, představují buď samostatná slova nebo jednoduché pojmy, např. „kočka“, „mám hlad“ nebo „už to stačí“.

Používání znaků u dětí ještě před tím, než jsou schopné mluvit, není nic nového. Většina

děti se naučí mávat na rozloučenou nebo vrtět hlavou, aby nám sdělily svůj nesouhlas. To jsou často první znaky, které se děti přirozeně naučí. Znaková řeč pro nemluvnata je program, který dětem pomůže naučit se mnohem více znaků, aby se s Vámi snadněji dorozuměly.

+ ukázka obrázků znaků v knížce

7) Mohl(a) byste mi popsat váš osobní názor na tuto metodu?

a) Vnímáte ji jako přínosnou?

b) Myslíte si, že je to zbytečný přežitek naší doby?

c) Nebo je to mimo okruh vašeho zájmu?

8) Kdybyste měl(a) možnost absolvovat seminář a kurz znakování, měl(a) byste zájem?

9) Popište mi prosím průběh vašeho běžného dne s důrazem na komunikaci mezi vámi a vašim dítětem.

a) Měla jste někdy problém s porozuměním, co vaše dítě chce, proč pláče, i když už jste udělala vše, co jste si myslěla, že chce?

b) Rozumíte Vašemu dítěti, když se vám snaží gesty naznačit, co by chtělo?

PŘÍLOHA P IV: INFORMOVANÝ SOUHLAS S PROVEDENÍM VÝZKUMU

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Jako respondent výzkumu jsem obeznámen s tím, že:

- 1) během výzkumu budou respektována moje osobní práva a svoboda,
- 2) mám právo kdykoliv a bez udání důvodů odstoupit z výzkumu,
- 3) mi budou poskytnuty informace o výsledcích výzkumu,
- 4) získané údaje budou použity výhradně pro účely výzkumu,
- 5) souhlasím s tím, že se budu aktivně účastnit výzkumu,
- 6) v případě nejasností mám právo požádat o vysvětlení a taktéž mám právo neodpovídat či nevyplňovat údaje, které nechci sdělit.

Svým podpisem potvrzuji, že jsem seznámen s podmínkami výzkumu a prohlašuji, že moje rozhodnutí se zúčastnit výzkumu je svobodné a zcela dobrovolné.

V Uherském Hradišti dne

.....